

Beleid Duurzaam Beleggen Bpf Bakkers

Vastgesteld in de Bestuursvergadering van 10 februari 2023

Inhoud

1.	Inleiding.....	4
2.	Visie en ambitie	5
3.	Wettelijk kader	6
3.1	Sanctiewetgeving	6
3.2	Wet Marktmissbruik (Clustermunitie)	6
3.3	Code Pensioenfondsen	6
3.4	IORP II-richtlijn	6
3.5	Shareholders Rights Directive II	7
3.6	IMVB covenant	7
3.7	Nederlands Klimaatakkoord	7
3.8	Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)	7
4.	Beleid.....	9
4.1	Reikwijdte beleid	9
4.2	Klimaatbeleid	9
4.3	Sustainable Development Goals	10
4.4	Uitsluitingenbeleid	10
4.5	Stembeleid	12
4.6	Dialogoog	13
4.7	Green Bonds	14
4.8	Hypotheke	14
4.9	Private Equity	15
4.10	Selectie externe vermogensbeheerders	15
4.11	IMVB implementatie: due diligence onderzoek naar ondernemingen in de portefeuille	16
4.12	Contracten met externe vermogensbeheerders	17
4.13	ESG risico beoordeling	17
4.14	Overig	18
4.15	Roadmap Verantwoord Beleggen	19
5.	Rapportage en evaluatie	20
5.1	Rapportage en deelnemerscommunicatie	20

5.2

Evaluatie

20

1. Inleiding

Dit document beschrijft het beleid van Bpf Bakkers op het gebied van duurzaam beleggen. Bpf Bakkers wil deelnemers niet alleen een goed pensioen bieden, maar ook bijdragen aan een leefbare wereld voor huidige en toekomstige generaties. Het bestuur is daarom van mening dat een duurzaam beleggingsbeleid een belangrijke component is van het totale beleggingsbeleid.

In dit beleid worden allereerst de uitgangspunten en afwegingen geschetst die het fonds hanteert voor het duurzaam beleggingsbeleid. Daarna wordt verder uitgewerkt hoe zich dit in de praktijk vertaalt in de implementatie van portefeuilles.

Het beleid is voor het laatst vastgesteld op de bestuursvergadering van 10 februari 2023.

2. Visie en ambitie

Een duurzaam beleggingsbeleid richt zich op het betrekken van afwegingen op het vlak van milieu, sociale omstandigheden en (ondernemings)bestuur in de beleggingsbeslissingen, aanvullend op de gebruikelijke financiële aspecten. Door deze elementen ook te betrekken in de keuzes voor beleggingen worden in de visie van het bestuur van Bpf Bakkers neerwaartse risico's gereduceerd. Negatief gedrag van ondernemingen op een van deze immateriële factoren leidt immers tot materiële risico's in de portefeuille en daarmee voor het fonds. Het overtreden van veiligheidsvoorschriften voor medewerkers, het hanteren van een onzuivere governance structuur en het niet naleven van milieuregelgeving zijn activiteiten die wellicht op korte termijn financieel gewin opleveren, maar op langere termijn aanzienlijke schade kunnen veroorzaken.

Dit leidt daarmee tot een financieel risico, maar tevens tot een reputatierisico voor het fonds. Het fonds wenst niet geassocieerd te worden met bedrijven die zich niet aan elementaire uitgangspunten rondom milieu, sociale omstandigheden en ondernemingsbestuur houden.

In de beleggingsbeginselen is deze visie eveneens verwoord:

Wij verwachten van duurzame beleggingen op lange termijn een betere rendement-/risico verhouding dan van niet-duurzame beleggingen. Wij geloven dat beleggingen alleen goed kunnen renderen als samenlevingen zich goed kunnen ontwikkelen.

Dit wordt als volgt toegelicht:

Maatschappelijk verantwoord beleggen en duurzaamheid vormen een integraal uitgangspunt bij het beleggingsbeleid. Wij vullen dit principe in alle onderdelen van de beleggingsportefeuille waarbinnen dit mogelijk is. Uiteindelijk draagt dit ook bij aan een betere leefomgeving voor iedereen. Wij hebben de ambitie om meer te doen dan wettelijk verplicht is. De mening van de achterban weegt mee bij de bepaling van het duurzaamheidsbeleid. Wij onderschrijven de PRI en hebben het IMVB Convenant en het Nederlands Klimaatakkoord ondertekend en geven hier uitvoering aan in ons duurzaamheidsbeleid.

We doen dit door:

- in de beleggingsportefeuille rekening te houden met duurzaamheidsrisico's en -kansen;
- bedrijven waarin wij investeren aan te zetten tot maatschappelijk verantwoord handelen;
- het in toenemende mate investeren in en stimuleren van activiteiten die een positieve bijdrage leveren aan een meer duurzame wereld;
- maatschappelijk ongewenste activiteiten niet te financieren.

Het fonds wil daarnaast transparant zijn over het gevoerde beleid, en over de effecten van dit beleid (voor zover direct zichtbaar). Het bestuur zorgt er daarbij voor dat het beleid aansluit bij de ambitie van de belanghebbenden in het fonds.

3. Wettelijk kader

In de wetgeving zijn verplichtingen vastgelegd voor pensioenfondsen inzake een duurzaam beleggingsbeleid. Daarnaast zijn er afspraken en commitments binnen de pensioensector over duurzaam beleggen. Het betreft de volgende kaders:

- Sanctiewetgeving (1977)
- Wet Marktmissbruik (2013)
- Code Pensioenfondsen (2014: update 2018)
- IORP II-richtlijn (2019)
- Shareholders Rights Directive II (2019)
- IMVB convenant (2018)
- Nederlands Klimaatakkoord (2019)
- Sustainable Finance Disclosure Regulation (2020)

3.1 Sanctiewetgeving

De pensioensector heeft specifieke verplichtingen waar het gaat om het naleven van sanctiemaatregelen op grond van de Nederlandse Sanctiewet en de EU sanctieverordeningen. Hiertoe worden regelmatig lijsten gepubliceerd met landen, organisaties en natuurlijke personen die onderwerp zijn van sancties.

3.2 Wet Marktmissbruik (Clustermunitie)

In de wet is vastgelegd dat het voor in Nederland gevestigde financiële ondernemingen verboden is om te investeren in ondernemingen die clustermunitie, of cruciale onderdelen daarvan, produceren, verkopen of distribueren.

3.3 Code Pensioenfondsen

In de Code Pensioenfondsen zijn twee artikelen opgenomen over verantwoord beleggen:

- 7. Het bestuur zorgt ervoor dat er onder belanghebbenden draagvlak bestaat voor de keuzes over verantwoord beleggen.
- 62. Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.

3.4 IORP II-richtlijn

In de IORP II richtlijn zijn enkele artikelen opgenomen inzake een duurzaam beleggingsbeleid.

- Het fonds dient beleid en uitvoering in te richten voor risicobeheersing op milieu-, sociale en governance risico's in de portefeuille, in verhouding tot de omvang en interne organisatie van het pensioenfonds
- Eigen Risico Beoordeling inclusief risico's die met klimaatverandering, het gebruik van hulpbronnen en het milieu verband houden, sociale risico's en risico's in

verband met de waardevermindering van activa als gevolg van veranderde regelgeving

- Het duurzaamheidsbeleid is een onderdeel beleggingsbeginselen
- Nieuwe deelnemers krijgen informatie over Duurzaamheidsbeleid

3.5 **Shareholders Rights Directive II**

In deze regelgeving zijn de volgende verplichtingen opgenomen:

- Transparantie over rol ESG in beleggingen, stembeleid en engagementbeleid
- Openbaarmaking uitvoering stembeleid
- Openbaarmaking hoe beleggingen zijn afgestemd op looptijd verplichtingen

3.6 **IMVB convenant**

Het fonds heeft in 2018 het IMVB convenant ondertekend, in de “brede spoor” variant. Door ondertekening van dit convenant committeert het fonds zich aan de principes van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (UNGPs). Deze principes zijn daarmee (mede) het uitgangspunt voor het duurzaam beleggingsbeleid van het fonds.

3.7 **Nederlands Klimaatakkoord**

Het fonds heeft in 2020 het *Commitment van de financiële sector aan het Klimaatakkoord* ondertekend (het Nederlands klimaatakkoord). Hier zijn de volgende elementen in opgenomen:

- Deelname aan de financiering van de energietransitie;
- Meten van het CO₂-gehalte van beleggingen. Vanaf het boekjaar 2020 ook publieke rapportage hierover;
- Actieplannen inclusief CO₂-reductiedoelstellingen voor 2030 voor de beleggingen.

3.8 **Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)**

In 2018 heeft de Europese Commissie het EU Actieplan voor Duurzame Financiering gepubliceerd. Hiermee wil de Europese Commissie de ‘vergroening’ van de economie stimuleren, onder andere door nieuwe wet- en regelgeving. Eén van de deelplannen gaat over Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR). Deze regels gelden voor financiële instellingen. Dat zijn vermogensbeheerders en verzekeringsmaatschappijen, maar ook pensioenfondsen worden gezien als aanbieders van een financieel product.

Op grond van Artikel 4 SFDR moeten financiële instellingen rapporteren over hoe wordt omgegaan met de belangrijkste ongunstige effecten van de beleggingsbeslissingen op mens, milieu en samenleving. Dit doen we via de ‘Verklaring ongunstige effecten’ op de website en een jaarlijks overzicht van deze effecten (voor het eerst in de loop van 2023 over het kalenderjaar 2022). Ook classificeert het fonds zichzelf in termen van SFDR als een artikel 8 product, waarmee wordt aangegeven dat het fonds duurzame kenmerken promoot. Het fonds voldoet aan de wettelijke transparantie-eisen door het publiceren van

duurzaamheidsinformatie en pre-contractuele documenten op de website en de periodieke rapportage (voor het eerst in het jaarverslag 2022).

4. Beleid

Het fonds wenst aan alle drie de ESG-pijlers, te weten milieu/klimaat (E), sociale verhoudingen (S) en ondernemingsbestuur (G) voldoende aandacht besteden. Wel beschouwen we de klimaatuitdagingen waar de maatschappij voor staat als het meest urgent, vanwege de beperkte tijdspanne waarin actie kan worden ondernomen ter mitigatie van deze problematiek. Ook denken we dat klimaatverandering het duurzaamheidsrisico is dat de meeste impact heeft in financiële termen. Daarom geeft het fonds dit specifieke thema een hoge prioriteit. Daarnaast wenst het fonds ook op andere duurzaamheidskenmerken sturing te geven, zoals bijvoorbeeld milieu- en/of sociale doelstellingen.

Het bestuur heeft verschillende instrumenten om het duurzaam beleggingsbeleid vorm te geven. Deze instrumenten zijn onder te verdelen naar de doelstelling die wordt nagestreefd:

- *Stoppen*. Er zijn een aantal activiteiten waar het fonds niet mee geassocieerd wil worden en waarvan de doelstelling is om deze te verminderen of zelfs uit te bannen door deze niet te financieren. Een voorbeeld hiervan is kinderarbeid. Het instrument dat het fonds hiervoor inzet is uitsluiting van bedrijven op basis van vooraf gedefinieerde criteria.
- *Verbeteren*. Activiteiten waar het fonds niet achter staat maar waar verwacht wordt dat door invloed uit te oefenen verandering kan worden gerealiseerd. Een voorbeeld hiervan is het beloningsbeleid van ondernemingen waarin is geïnvesteerd. Het fonds heeft daarom een stembeleid en dialoogbeleid vastgesteld om de invloed als aandeelhouder in de praktijk te brengen. Dit draagt ook bij aan voorkoming, vermindering en/of beperking van negatieve gevolgen door ondernemingen die zich in de beleggingsportefeuille bevinden. De centrale doelstelling van het dialoog- en stembeleid is om (maatschappelijke) langetermijn waardecreatie te verhogen
- *Stimuleren*. Activiteiten waar het fonds verwacht door gericht te investeren een positieve bijdrage te leveren aan een meer duurzame wereld. Een voorbeeld hiervan is het beleggen in duurzame projecten.

In de navolgende paragrafen worden deze onderdelen van het beleid nader beschreven.

4.1

Reikwijdte beleid

Het beleid wordt toegepast op ondernemingen en overheden in de aandelen- en vastrentende portefeuilles op naam van Bpf Bakkers. Beleggingsfondsen vallen indirect binnen scope van dit beleid, daarbij wordt in de selectie, monitoring en evaluatie het ESG-beleid van zowel de strategie als de beheerder beoordeeld.

Indien banken, tegenpartijen of vermogensbeheerders op basis van de uitsluitingslijst worden uitgesloten als belegging worden deze niet automatisch uitgesloten als bank, tegenpartij en/of vermogensbeheerder maar wordt in het bestuur besproken welke actie hier op volgt.

4.2

Klimaatbeleid

Het fonds heeft het *Commitment van de financiële sector aan het Klimaatakkoord* ondertekend (het Nederlands klimaatakkoord). Om nadere invulling te geven aan de ondertekening hiervan

heeft het fonds een eigen klimaatbeleid en Klimaat Actieplan uitgewerkt. Dit is opgenomen in Appendix 2.

Eind 2022 heeft het fonds aan alle eisen die voortvloeien uit het Nederlands Klimaatakkoord, namelijk het publiceren van de CO₂-footprint van de beleggingen, het mede-financieren van de energietransitie en het publiceren van een Klimaat Actieplan met CO₂-reductiedoelstellingen per 2030, voldaan.

4.3 Sustainable Development Goals

Het bestuur heeft op basis van de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties besloten zich als eerste te richten op doelen 7 (betaalbare schone energie) en 12 (verantwoordelijke consumptie en productie) als focuspunten voor het te voeren beleid. In 2021 is daaraan doel 3 (Goede gezondheid en welzijn) aan toegevoegd op basis van de deelnemers preferenties. Een gerichte benadering heeft de voorkeur boven een brede benadering van alle SDGs. De drie geselecteerde doelen sluiten het beste aan bij het karakter van de sector en de deelnemers.

Het fonds draagt positief bij aan deze SDGs door ondernemingen via het betrokkenheidsbeleid (waaronder engagementprogramma's) te stimuleren om bij te dragen aan het behalen van deze SDGs. Per engagementprogramma zullen hiervoor meetbare doelen worden bepaald. Daarnaast zal nader worden onderzocht of, en zo ja, hoe inzicht kan worden verkregen in de mate waarin de bedrijven in de beleggingsportefeuille bijdragen aan het behalen van deze doelen.

De voor SDG3 vastgestelde subdoelen liggen veelal op het terrein van publieke gezondheidszorg. Dit maakt het thema minder geschikt voor engagement met bedrijven. Wel ondersteunt het fonds op ad-hoc basis oproepen aan farmaciebedrijven om in de bedrijfsvoering en het beloningsbeleid meer aandacht te besteden aan brede beschikbaarheid van door hen ontwikkelde medicijnen. Daarnaast zal worden onderzocht hoe dit engagement structureler kan worden ingezet, bijvoorbeeld door aan te sluiten bij initiatieven van de 'Access to Medicine Foundation'.

4.4 Uitsluitingenbeleid

Het fonds wenst niet geassocieerd te worden met bedrijven die zich niet aan elementaire uitgangspunten rondom milieu, sociale omstandigheden en ondernemingsbestuur houden. Het fonds sluit daarom investeringen in bedrijven uit die in hun bedrijfsvoering of producten en diensten niet aan de minimale eisen voor een duurzaam beleid voldoen. Het fonds heeft hier 8 criteria voor gedefinieerd.

4.4.1

Wettelijke uitsluitingen

Het fonds sluit conform het wettelijk verbod bedrijven uit die betrokken zijn bij de productie van clustermunitie.

Daarnaast is in de overeenkomsten met de vermogensbeheerders opgenomen dat deze moeten voldoen aan de relevante verplichtingen uit de sanctiewetgeving. Het fonds verstrekt hiervoor geen lijst met ondernemingen en landen, omdat de sancties door het kwartaal heen kunnen wijzigen.

4.4.2

Niet naleven van de UN Global Compact richtlijnen

De UN Global Compact richtlijnen zijn opgesteld door de Verenigde Naties. In deze richtlijnen zijn tien principes op het gebied van mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieu en anti-corruptie opgenomen. De principes zijn gebaseerd op de Universele verklaring van de rechten van de mens, internationaal erkende verklaringen, zoals bij voorbeeld van de International Labour Organization, en conventies van de Verenigde Naties.

Het betreft de volgende principes:

1. Bedrijven dienen (binnen de grenzen van hun invloedssfeer) de internationaal uitgevaardigde mensenrechten te eerbiedigen
2. Bedrijven dienen zich er steeds van te vergewissen dat zij niet medeplichtig worden aan schending van de mensenrechten
3. Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven
4. De uitbanning van iedere vorm van verplichte en gedwongen arbeid
5. De effectieve afschaffing van kinderarbeid
6. De bestrijding van discriminatie in arbeid en beroep
7. Bedrijven dienen voorzorg te betrachten bij hun benadering van milieu-uitdagingen
8. Initiatieven te ondernemen om een groter milieubesef te bevorderen
9. De ontwikkeling en de verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren
10. Bedrijven moeten elke vorm van corruptie tegengaan, inclusief afpersing en omkoping

Het fonds beoordeelt ondernemingen op deze criteria. Als op één van deze criteria onvoldoende wordt gescoord, wordt de onderneming uitgesloten uit de portefeuille.

4.4.3

Betrokken bij de productie van controversiële wapens

Naast de uitsluiting van clustermunitie hanteert het fonds een uitsluitingsbeleid op overige controversiële wapens die niet onder de wetgeving vallen (zoals biologische / chemische wapens, witte fosfor, verarmd uranium en kernwapens).

Bedrijven die meer dan 5% van hun omzet uit de productie van deze wapens halen worden door het fonds uitgesloten.

4.4.4 **Betrokkenheid bij kinderarbeid**

Het fonds sluit bedrijven uit die direct betrokken zijn bij kinderarbeid, en in de productieketen incidenten met significante impact hebben die gerelateerd zijn aan kinderarbeid. Kinderarbeid is ook al een van de uitsluitingsgronden van UN Global Compact, maar met deze additionele controles worden meer bedrijven uitgesloten. Zolang ondernemingen onderdeel zijn van een thematisch dialoogprogramma (zie paragraaf 4.6) worden zij mogelijk niet meteen uitgesloten.

4.4.5 **Betrokkenheid bij genetisch gemodificeerde planten en zaden**

Als fonds dat een sterke band heeft met de voedselvoorziening wordt er niet geïnvesteerd in bedrijven die betrokken zijn bij genetische modificatie van zaden en planten. Deze betrokkenheid is het geval als meer dan 5% van de omzet uit deze activiteiten wordt behaald.

4.4.6 **Tabaksproducenten**

Het fonds sluit ondernemingen uit die zich richten op de productie van tabak en/of tabaksproducten.

4.4.7 **Een hoge score op ESG-controversies**

Ondanks voornoemde uitsluitingen kan een onderneming nog steeds controversieel beleid voeren op enkele ESG karakteristieken. Dit leidt tot een reputatierisico voor het fonds. Ondernemingen die op dergelijke “ESG controversies” een zeer slechte score halen worden uitgesloten.

4.4.8 **Niet succesvol afgeronde dialoog**

Mocht een onderneming in een periode van maximaal drie jaar onvoldoende verbetering boeken binnen de dialoog naar aanleiding van een schending van internationale normen (zie paragraaf 4.6.1) dan is dit voor het fonds aanleiding om deze onderneming toe te voegen aan de uitsluitingslijst. Maatstaf hierbij vormen de vooraf per dialoog vastgestelde criteria (KPI's). Indien er sprake is van te weinig vooruitgang of te weinig respons op deze criteria wordt de dialoog beëindigd en wordt de onderneming uitgesloten van de beleggingsportefeuille.

4.4.9 **Implementatie**

De implementatie wordt gebaseerd op de data en analyses van Sustainalytics. Elk kwartaal levert Sustainalytics een overzicht van de uit te sluiten ondernemingen op basis van een vertaling van bovengenoemde uitsluitingscriteria naar de beoordelingen van Sustainalytics. Deze lijsten worden gedeeld met de beheerders van de portefeuilles die direct op naam van het fonds staan. De beheerders voeren de uitsluitingen vervolgens door in hun portefeuilles. Het uitsluitingsbeleid is niet van toepassing op posities in beleggingsfondsen.

4.5 **Stembeleid**

Als aandeelhouder in een groot aantal beursgenoteerde ondernemingen heeft Bpf Bakkers de mogelijkheid om gebruik te maken van stemrecht tijdens aandeelhoudersvergaderingen. Dit is voor aandeelhouders een belangrijke mogelijkheid om bestuurders ter verantwoording te roepen over het gevoerde beleid van een onderneming.

Het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen geeft invulling aan de verantwoordelijkheid van het fonds als mede-eigenaar van de ondernemingen. Het gebruik van dit stemrecht draagt zo bij aan één van de doelstellingen van het beleid Verantwoord Beleggen ('verbeteren').

Het fonds heeft stembeleid beschreven voor de volgende thema's:

- Benoeming van bestuurders en niet-uitvoerende bestuurders ('commissarissen');
- Samenstelling bestuur en de onafhankelijkheid van de bestuurders
- Beloningsbeleid;
- Kapitaalstructuur en fusies & overnames
- Sociale, ethische en milieuaspecten.

Het stembeleid is opgenomen in Appendix 1.

Het stembeleid wordt uitgevoerd door ISS. Deze partij heeft het stembeleid van het fonds vertaald in geautomatiseerde stemregels waardoor het fonds op elke aandeelhoudersvergadering kan stemmen conform het beleid. Deze vertaling leidt er wel toe dat enkele nuances in het beleid verloren gaan in strikt gedefinieerde stemregels. Gezien het grote aantal vergaderen per jaar is het voor het fonds echter niet werkbaar om zelf voor elke vergadering de analyses te doen om een eigen stem uit te brengen. Op de onderwerpen waarvoor het fonds geen eigen beleid heeft geformuleerd wordt het stemadvies van ISS overgenomen. In uitzonderingsgevallen kan het fonds besluiten om een afwijkende stem uit te brengen.

4.6

Dialogo

Het fonds neemt deel aan meerdere dialoog ("engagement") programma's. Hierbij gaat het fonds, tezamen met andere aandeelhouders, het gesprek aan met ondernemingen om gedragsverandering te bewerkstelligen op specifieke thema's. De doelstelling van de gesprekken is het bevorderen van lange termijn (maatschappelijke) waardecreatie.

4.6.1

Normatieve dialoog

Het eerste engagement programma richt zich op ondernemingsgedrag. Hierbij richt het fonds zich op bedrijven die betrokken zijn bij ernstige en structurele schendingen van internationale principes, zoals de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (UNGPs). Binnen dit programma gaat het fonds de dialoog aan met deze bedrijven, met als doelstelling a) het opheffen van de bestaande schending, b) het herstellen van de schade en c) het voorkomen van toekomstige gelijksoortige schendingen. Dit sluit nauw aan bij de verplichtingen van 'due diligence' en het stimuleren van 'herstel en verhaal' zoals onderdeel van het IMVB covenant. De looptijd van deze dialogen verschilt per onderneming en is vooraf moeilijk in te schatten. Elk kwartaal wordt gerapporteerd over het verloop van de dialogen en de resultaten. Omdat het fonds op grond van het uitsluitingsbeleid niet in ondernemingen met de zwaarste controversies belegd (categorie 5), richt het normatieve engagementprogramma zich vooral op bedrijven die betrokken zijn categorie 4 schendingen.

4.6.2

Thematische dialoog

In 2021 is het engagementprogramma voortgezet via deelname aan twee thematische dialogen. Het eerste thema richt zich op bedrijven uit de voedingsmiddelenindustrie. Deze

industrie is sterk gevoelig voor klimaatverandering en de gevolgen daarvan op grondstoffen. Tegelijkertijd heeft de sector zelf een belangrijke rol te spelen in het terugdringen van CO₂-emissies. Centraal staat de impact van voedselproductie op het milieu, zoals het land-, water en luchtgebruik, en het terugdringen van voedselverspilling. Via dialoog worden bedrijven daarnaast gestimuleerd om flexibel in te spelen op veranderingen in de maatschappij, de wetgeving en consumentengedrag. Het thema sluit goed aan bij de (sub)doelen van SDG12 (*Verantwoorde productie en consumptie*).

In het tweede thema staan de economische activiteiten en verbanden die een rol spelen bij ontbossing centraal. Het verlies aan bos is een belangrijke factor bij klimaatverandering. Bedrijven die in de keten (direct of indirect) betrokken zijn bij ontbossing lopen materiële risico's. De dialoog richt zich op de oorzaken en gevolgen van ontbossing voor sectoren, roept op tot CO₂-reductie plannen (inclusief scope 3 emissies) en andere beheersmaatregelen, en dringt aan op transparantie en samenwerking. Er zijn 22 bedrijven geselecteerd, die op verschillende manieren betrokken zijn bij de productie, verkoop of het gebruik van grondstoffen met een hoge 'impact', zoals (rund)vlees, soja, palmolie en hout.

Beide themaprogramma's sluiten goed aan op één of meerdere van de Sustainable Development Goals waar het fonds de focus op legt. De dialoogprogramma's wordt uitgevoerd door Sustainalytics. In de dialoogprogramma's participeren meerdere grote institutionele beleggers zodat een gezamenlijk gewicht in de schaal kan worden gelegd in de gesprekken met ondernemingen.

4.7

Green Bonds

Het fonds heeft een deel van de obligatieportefeuille belegd in zogenoemde Green Bonds. Green bonds zijn hoogwaardige overheids- en bedrijfsobligaties waarvan de opbrengst door de uitgevende instelling wordt benut voor het financieren van duurzame projecten. Hiermee wordt tevens bijgedragen aan financiering van de energietransitie.

Het bestuur heeft deze categorie opgenomen in de portefeuille, omdat hiermee de portefeuille wordt verduurzaamd terwijl de risico/rendementskarakteristieken vergelijkbaar zijn met reguliere overheids- en bedrijfsobligaties. De nadere onderbouwing hiervan is vastgelegd in een aparte Investment Case Green Bonds.

4.8

Hypotheke

De beheerder van het hypothekefonds richt zich met name op milieu- en sociale factoren in het beheer van de portefeuille. Dit uit zich in de volgende maatregelen bij het verstrekken van hypotheke (de in 2022 gehanteerde bedragen zullen in het jaarverslag Verantwoord Beleggen 2022 worden opgenomen):

- De meerkosten voor het nemen van energiebesparende maatregelen mogen tot een bepaald bedrag buiten beschouwing worden gelaten voor de berekening van de financieringslast.
- Voor een woning waarvoor de energie-index of energie-coëfficiënt gelijk aan of lager dan nul is, mag een bepaald bedrag buiten beschouwing worden gelaten voor de berekening van de financieringslast.

- Wanneer het de aankoop van een energieneutrale woning betreft en de koper een garantie van de energieprestatie van ten minste 10 jaar kan overleggen, mag een bepaald bedrag buiten beschouwing worden gelaten in de berekening van de financieringslast.
- De beheerder onderschrijft de gedragscode voor het uitgeven en accepteren van hypotheekleningen. De gedragscode biedt richtlijnen en best practices voor het uitgeven van hypotheekleningen, waaronder NIBUD richtlijnen om enerzijds toegang te bieden tot betaalbare hypotheekleningen en anderzijds overkreditering te voorkomen.

4.9

Private Equity

Het beheer van de Private Equity portefeuille is uitbesteed aan Lombard Odier. Deze partij doet de monitoring van de onderliggende beleggingen en adviseert het pensioenfonds bij de selectie van nieuwe beleggingen. In het selectietraject wordt de manier waarop de beheerder MVB-overwegingen meeneemt in het beleggingsproces meegewogen. Het pensioenfonds wil geen nieuwe investeringen doen bij private equity managers die weinig stappen zetten op het terrein van ESG-integratie ('laggards') en belegt bij voorkeur in managers die een hoge score halen op dit terrein. Tegelijkertijd ziet het pensioenfonds een rol als potentiële investeerder om managers te stimuleren meer aandacht te geven aan MVB-overwegingen. Investeringen in partijen die daarvoor open staan worden niet op voorhand uitgesloten ('reluctant adopters').

4.10

Selectie externe vermogensbeheerders

In het selectieproces voor externe vermogensbeheerders worden deze partijen ook beoordeeld op duurzaamheid. Deze beoordeling wordt uitgevoerd door de fiduciair manager. Op basis van een zogenoemde MVB Scorecard worden zowel de organisatie van de vermogensbeheerder als de strategie getoetst op onder andere de volgende criteria:

- Governance structuur, scheiding bestuur en raad van commissarissen
- Beloningsbeleid, onafhankelijke beloningscommissie
- Bedrijfsethiek
- Milieubeleid
- Sociaal beleid
- Uitsluitingenbeleid
- Integratie van MVB factoren in beleggingsproces
- Ondertekening UN Principles for Responsible Investments

Soms kiest het fonds ervoor vanuit efficiency en kostenoverwegingen in fondsoptimaliseringen te beleggen. In dat geval kan het fonds in de selectie en monitoring van de beleggingsfondsen rekening houden met duurzaamheidskenmerken. De wijze waarop beleggingsproducten op duurzaamheidskenmerken kunnen worden beoordeeld is door implementatie van de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) gestandaardiseerd. Het fonds heeft de volgende generieke duurzaamheidsambities:

Het fonds streeft ernaar de beleggingsportefeuille voor een zo groot mogelijk deel uit 'artikel 8 of 9 classificaties' te laten bestaan. Hiertoe meet het fonds door de tijd heen, met als doel een positieve trend te realiseren. Dit doet het fonds door met de beheerders van artikel 6 fondsen en mandaten in dialoog treden over de mogelijkheden om deze producten/oplossingen te verduurzamen. Het fonds realiseert zich, dat dit niet in alle gevallen (op korte termijn) kan worden gerealiseerd.

4.11

IMVB implementatie: due diligence onderzoek naar ondernemingen in de portefeuille

In het kader van de uitvoering van het IMVB convenant wordt jaarlijks een due diligence onderzoek uitgevoerd. Hierbij worden de ondernemingen die zich in de beleggingsportefeuille bevinden getoetst aan de principes van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs). Dit onderzoek dekt alle beleggingen in aandelen en obligaties van de ondernemingen die zich in onze beleggingsfondsen en/of beleggingsmandaten bevinden.

Met deze screening van de beleggingsportefeuille identificeert het fonds (potentiële) negatieve impacts op samenleving en milieu. Daarbij prioriteren wij de meest ernstige negatieve impacts ten minste op basis van: ernst, schaal en onomkeerbaarheid. Hiervoor maken wij gebruik van een classificatiesysteem voor veroorzaakte negatieve impact (0 t/m 5), waarbij wij de meest negatieve impact (categorie 4 en 5) nader betrekken in ons onderzoek.

Voor het due diligence onderzoek rond negatieve impact wordt gebruik gemaakt van analyses van gespecialiseerde dienstverlener Sustainalytics. Wij zien erop toe dat deze due diligence screening ten minste jaarlijks wordt uitgevoerd.

Het fonds verankert het due diligence onderzoek in de bestuurlijke cyclus door de uitkomsten van het onderzoek ten minste jaarlijks in de Beleggingscommissie te evalueren. Hierbij toetst het fonds of de bestaande beleidsuitgangspunten en normstelling ten aanzien van schendingen in de portefeuille nog volstaan. Hierbij gaat speciale aandacht uit naar de effectiviteit van de ingezette beleidsopties van dialoog met ondernemingen rond schenders van de internationale richtlijnen of dat van het uitgevoerde stembeleid.

Het fonds stelt op deze wijze jaarlijks vast of het toegepaste instrumentarium voldoende effectief is en stuurt bij waar nodig. Ten aanzien van dialoog met ondernemingen gaat speciale aandacht uit naar de bijdrage die het beleid levert aan verbeterde herstel- en verhaalmogelijkheden van negatieve impact voor gedupeerden. Het fonds rapporteert hierover jaarlijks in het ESG jaarverslag.

Wanneer uit het due diligence onderzoek blijkt dat specifieke thema's, sectoren en ketens als hoog-risico kunnen worden beschouwd of uit deelnemersonderzoek specifieke aandachtsgebieden naar voren komen, kan het fonds deze toevoegen aan de eerder vastgestelde ESG-speerpunten. Het fonds zal dan afhankelijk van effectiviteit en kosten van de beleidsopties en de overtuigingen van de deelnemers en het fonds, het engagement-, stem-, uitsluiting- of selectiebeleid uitbreiden met deze thema's.

Onderstaand volgt een overzicht van de thema's waarop het fonds extra aandacht wenst te leggen in de uitvoering van dit duurzaamheidsbeleid. Tevens is aangegeven welke beheersmaatregelen het fonds inzet om het thema verder te verankeren en bij te dragen aan verbeterde herstel- en verhaalmogelijkheden voor gedupeerden

Thema	Categorie	Ingezette beleidsoptie
Kinderarbeid	<ul style="list-style-type: none"> • Hoog risico ESG thema in specifieke sectoren, waaronder de voedings-middelenketen • Volgt uit deelnemers-preferenties 	<ul style="list-style-type: none"> • Engagementbeleid • Stembeleid (sociale, ethische en milieuaspecten) • Uitsluitingen
Business Conduct	<ul style="list-style-type: none"> • Hoog risico ESG thema in alle sectoren 	<ul style="list-style-type: none"> • Engagementbeleid • Stembeleid (sociale, ethische en milieuaspecten)
Klimaatverandering	<ul style="list-style-type: none"> • Hoog risico ESG thema in staal en cementsector • Volgt uit deelnemerspreferenties 	<ul style="list-style-type: none"> • Engagementbeleid • Stembeleid (sociale, ethische en milieuaspecten)

4.12

Contracten met externe vermogensbeheerders

In de contracten met de externe vermogensbeheerders worden duurzaamheidscriteria expliciet opgenomen. Het fonds ziet er op toe dat de nieuw afgesloten contracten met de beheerders in lijn zijn met de lange termijn doelstellingen van het pensioenfonds. Daarbij worden korte termijn prestatiebeloningen zoveel mogelijk vermeden. Bij nieuwe contracten worden met ingang van 2020 de eisen van het IMVB convenant vastgelegd.

Tevens is met alle vermogensbeheerders van de aandelen- en obligatieportefeuilles afgesproken dat de ESG-risicoscore van de portefeuille lager moet zijn dan die van de benchmark. Daarnaast mag de gemiddelde broeikasgasintensiteit niet hoger zijn dan het benchmarkgemiddelde.

4.13

ESG risico beoordeling

Het fonds zorgt minimaal eens per drie jaar voor een eigen risico beoordeling. Hierin worden ook ESG risico's meegenomen. Daarnaast wordt jaarlijks een Risk Self Assessment ESG risico uitgevoerd. ESG risico is daarbij gedefinieerd als het risico op schade voor het pensioenfonds of niet realiseren van de strategische doelstellingen als gevolg van milieu en klimaat, sociale of governance aspecten. Op basis van deze analyses worden de risico's in kaart gebracht en waar nodig maatregelen bepaald voor reductie van de kans en/of de impact van de risico's. Bij deze risico beoordeling wordt het bestuur geadviseerd door de risicomanager van het fonds.

Het fonds onderscheidt daarbij zowel financiële als niet-financiële ESG risico's. Financiële ESG risico's hebben impact op de waarde van de beleggingen. Deze risico's worden slechts beperkt geaccepteerd ('risk appetite critical'), met een acceptabele verwachte schade van maximaal 2%-punt dekkingsgraad op jaarbasis. Niet-financiële ESG-risico's hebben betrekking op bijvoorbeeld het niet voldoen aan wet- en regelgeving op het gebied van ESG, als ook de

communicatie met stakeholders in het fonds en de reputatie van het fonds. Ook hiervoor geldt een beperkte acceptatie ('risk appetite critical'), met een acceptabele verwachte schade van maximaal 2% van de begroting. Uitzondering hierop is de acceptatie voor het risico van niet voldoen aan wet- en regelgeving, daarvoor geldt een 'risk appetite' van nul.

In de RSA ESG risico is een groot aantal financiële en niet-financiële risico's geïdentificeerd. Waar mogelijk zijn beheersmaatregelen bepaald om ervoor te zorgen dat het residueel risico binnen de vastgestelde risicotolerantie blijft. Waar dat nog niet het geval is, zijn vervolgstappen gedefinieerd om dit in de nabije toekomst te realiseren. Beheersmaatregelen zijn onder andere een brede spreiding van beleggingen over regio's en sectoren, het hanteren van een uitsluitingenlijst, het voeren van een stem- en engagementbeleid, het selecteren van managers die rekening houden met nadelige gevolgen van beleggingen op mens en milieu, het gebruik van klimaatbenchmarks en het beleggen in groene obligaties. Ook transparantie over het duurzaamheidsbeleid via het publiceren van het Jaarverslag Maatschappelijk Beleggen en inzicht in de ESG-karakteristieken via verschillende soorten rapportages behoren hiertoe.

De ESG risico's worden gemonitord door middel van vier Key Risk Indicators (KRI's):

- Verwachte temperatuurontwikkeling 2050 (norm: 2 graden pad): dit geeft een indicatie van welke klimaatscenario het meest waarschijnlijk is going forward. Dit wordt jaarlijks gemeten op basis van IPCC rapportages.
- Impact van verschillende fysieke en transitieklimaatscenario's op het beleggingsrendement (norm: maximaal 2%). Dit kan momenteel alleen op implementatieniveau (bedrijven) worden gemeten.
- CO₂ reductie over tijd als ook ten opzichte van 'grijze' benchmarks (norm: in lijn met klimaatactieplan)
- Overtredingen van bestaande mandaten of beleid t.a.v. ESG (norm: geen)

4.14

Overig

In 2023 zal het bestuur zich beraden over het inrichten van een apart beleid voor landen. Daarbij zal een afweging worden gemaakt tussen enerzijds de wens om een normatieve ondergrens te hanteren en anderzijds de consequenties daarvan voor het verwacht rendement en de kosten. Een factor hierbij is dat een gedeelte van de beleggingen in staatsobligaties op dit moment worden ingevuld via beleggingsfondsen waar geen eigen beleid in kan worden geïmplementeerd.

Daarnaast zal het fonds verder gaan met de implementatie van het Klimaat Actieplan. Dit betreft het realiseren van decarbonisatiestrategieën voor aandelen opkomende markten, investment-grade bedrijfsobligaties en high yield. Ook zal gekeken worden of het stembeleid met het oog op het Klimaat Actieplan moet worden aangepast. Daarnaast heeft het fonds doelstellingen geformuleerd ten aanzien van de allocaties naar groene obligaties. Om dit te realiseren zal het fonds in 2023 een stappenplan formuleren. Ook zal onderzocht worden welke andere mogelijkheden er zijn om bij te dragen aan klimaatoplossingen, bijvoorbeeld via illiquide (impact)oplossingen.

Zodra mogelijk zal het fonds een nulmeting verrichten op het percentage "EU Taxonomy-alignment" van de (aandelen en obligatie) portefeuille. EU Taxonomy alignment betekent dat er wordt geïnvesteerd in activiteiten die volgens de EU Taxonomie als duurzaam worden geclassificeerd. Op

basis van de nulmeting zal het fonds vervolgens een ambitie formuleren ten aanzien van de gewenste percentage Taxonomy alignment van de portefeuille of delen daarvan.

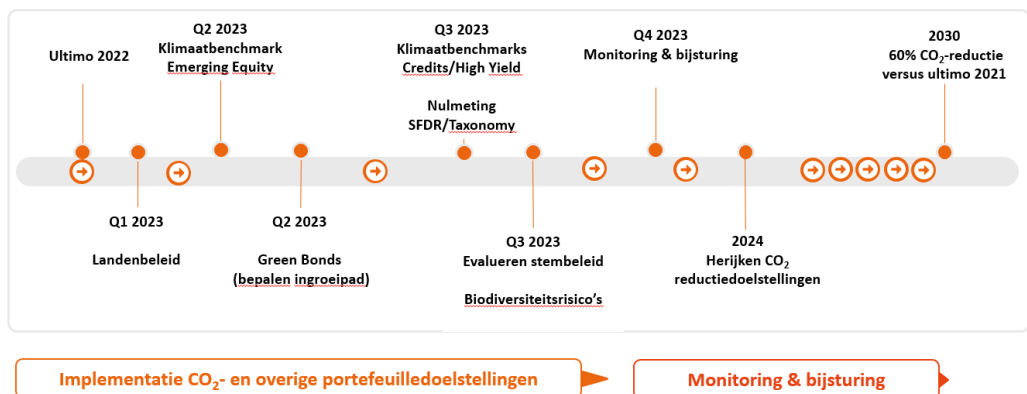
Naast aandacht voor klimaatverandering wil het fonds ook aandacht besteden aan de risico's van het verlies aan biodiversiteit. Dit thema krijgt steeds meer aandacht en heeft grote samenhang met klimaatverandering. Om een beter inzicht te krijgen in de biodiversiteitsrisico's op portefeuilleniveau zal een eerste analyse worden uitgevoerd, als input voor verdere besluitvorming.

4.15 Roadmap Verantwoord Beleggen

Voor de komende periode zijn een aantal concrete acties geformuleerd om het beleid verder te verankeren. Deze zullen door de Beleggingsadviescommissie worden voorbereid en waar nodig ter besluitvorming aan het bestuur worden voorgelegd. De tijdslijnen daarvoor zijn weergegeven in onderstaande 'Roadmap Verantwoord Beleggen'.

Roadmap Verantwoord Beleggen 2023-2025

Tijdslijnen

5. Rapportage en evaluatie

5.1 Rapportage en deelnemerscommunicatie

Het fonds communiceert naar deelnemers en andere belanghebbenden over het duurzaamheidsbeleid via de website van het fonds. Dit betreft onder andere:

- Publicatie van dit duurzaamheidsbeleid
- Jaarverslag Maatschappelijk Verantwoord Beleggen, met daarin onder andere;
  - Samenvatting van de uitvoering stembeleid
  - Overzicht van de uitsluitingslijst
  - Samenvatting van de voortgang van de dialoogprogramma's

Daarnaast wordt in de ABTN en het jaarverslag toegelicht hoe de beleggingen zijn afgestemd op de looptijd van de verplichtingen, een van de voorwaarden in de SRDII regelgeving (zie paragraaf 3.5).

Ook zal conform de SFDR wetgeving periodiek worden gerapporteerd over de belangrijkste ongunstige effecten van beleggingen op duurzaamheid en de manier en mate waarin ecologische en sociale kenmerken worden gepromoot (voor het eerst in 2023).

5.2 Evaluatie

Dit duurzaamheidsbeleid wordt ten minste eens in de drie jaar door het bestuur geëvalueerd op de volgende criteria:

- Is de visie en ambitie nog actueel;
- Wordt aan de bestaande en te verwachten wet- en regelgeving voldaan;
- Wordt het beleid goed en efficiënt uitgevoerd;
- Levert de uitvoering van het beleid de beoogde resultaten op.

Op basis hiervan kan het beleid worden aangepast. Daarnaast gaan de ontwikkelingen op het gebied van duurzaam beleggen onverminderd door, waardoor ook tussentijdse aanpassingen aan het beleid zullen worden gedaan.

Appendix 1 Stembeleid

1.1 Introductie

Waarom stemmen?

Als aandeelhouder in een groot aantal beursgenoteerde ondernemingen heeft Bpf Bakkers de mogelijkheid om gebruik te maken van stemrecht tijdens aandeelhoudersvergaderingen. Dit is voor aandeelhouders een belangrijke mogelijkheid om bestuurders ter verantwoording te roepen over het gevoerde beleid van een onderneming. Aandeelhouders kunnen zich onder andere uitspreken over de benoeming van nieuwe bestuurders en niet-uitvoerende bestuurders (commissarissen), maar ook over het gevoerde beloningsbeleid, dividendbeleid en de uitgifte van nieuwe aandelen. Het beleid van het fonds is daarom om waar mogelijk gebruik te maken van het stemrecht tijdens aandeelhoudersvergaderingen.

Het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen doen wij vanuit onze verantwoordelijkheid als mede-eigenaar van de ondernemingen. Wij verwachten dat het gebruik van ons stemrecht bijdraagt aan één van de doelstellingen van het beleid Verantwoord Beleggen ('verbeteren').

In dit stembeleid zetten we voor een aantal veelvoorkomende agendapunten uiteen op basis van welke criteria wij besluiten om voor of tegen te stemmen. Als pensioenfonds vinden we het belangrijk dat ondernemingen ook op goede wijze invulling geven aan hun sociale – en milieubeleid. Naast het belang van de aandeelhouders, heeft een onderneming ook een verantwoordelijkheid om de belangen van andere belanghebbenden zoals de werknemers mee te wegen in haar besluitvorming.

Stembeleid

Het in dit document geformuleerde stembeleid dient als kader voor het uitoefenen van het stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen. Wij erkennen dat de aanvaarde normen voor corporate governance ('goed ondernemingsbestuur') kunnen verschillen tussen landen, maar er zijn overkoepelende principes waar alle ondernemingen aan zouden moeten voldoen. In het stembeleid identificeren wij voor een aantal veelvoorkomende agendapunten op aandeelhoudersvergaderingen uitgangspunten die ondernemingen zouden moeten naleven. In dit stembeleid wordt voor een viertal belangrijke thema's uiteengezet op basis van welke overwegingen Bpf Bakkers het stemrecht uitoefent:

- Benoeming van bestuurders en niet-uitvoerende bestuurders ('commissarissen');
- Beloningsbeleid;
- Kapitaalstructuur en fusies & overnames
- Sociale, ethische en milieuaspecten.

1.2 Benoeming van bestuurders en niet-uitvoerende bestuurders

Wij zijn van mening dat bestuurders van ondernemingen op regelmatige basis verantwoording moeten afleggen over het gevoerde beleid. Een van de belangrijkste rechten van een aandeelhouder is het recht om te mogen stemmen over de (her)benoeming van bestuurders van een onderneming. Dit betreft zowel de uitvoerende bestuurders die verantwoordelijk zijn voor het dagelijks bestuur van een onderneming alsook de commissarissen. De commissarissen

zijn verantwoordelijk voor het toezicht op de uitvoerende bestuurders, maar dragen ook verantwoordelijkheid voor het gevoerde beloningsbeleid, de benoeming van uitvoerende bestuurders en de financiële verslaggeving.

Op het moment dat bestuurders en commissarissen voor (her)benoeming worden voorgedragen is het van belang dat bedrijven toelichten waarom dit de meest geschikte kandidaten zijn. Alleen een adequate toelichting stelt aandeelhouders in de gelegenheid om op geïnformeerde wijze te stemmen over de voorgestelde (her)benoeming. Bedrijven moeten ook op een transparante wijze rapporteren over hun diversiteitsbeleid, en hoe het profiel van een voorgestelde (kandidaat) bestuurder past binnen dit beleid.

De wijze waarop het bestuur van een onderneming is ingericht kan verschillen tussen landen. Er zijn twee veel voorkomende structuren voor de wijze waarop het bestuur is georganiseerd:

- er is een bestuursorgaan dat is samengesteld uit uitvoerende en niet-uitvoerende bestuurders en
- een bestuursstructuur waarbij er sprake is van een apart uitvoerend bestuur en een niet-uitvoerende raad van commissarissen.

Het beleid ten aanzien van de (her)benoeming zoals uiteengezet in dit document is van toepassing op beide bestuursmodellen. Ongeacht de bestuursstructuur, moeten de bestuurders en commissarissen hun besluiten baseren op de lange termijn belangen van de vennootschap en haar aandeelhouders. Daarbij dienen zij zich ook rekenschap te geven van de belangen van alle andere bij de vennootschap betrokken stakeholders, zoals de werknemers. We verwachten dat het bestuur handelt in het belang van de aandeelhouders en deze ook beschermt met de volgende maatregelen:

- Voldoende aandacht voor goed ondernemingsbestuur en de rol die aandeelhouders hierbij spelen.
- Het waarborgen van de integriteit van de financiële verslaggeving
- Het vaststellen van een passende beloningsstructuur voor bestuurders van de vennootschap.
- Toezicht en ondersteunen van het management in het bepalen van de strategie
- Het aanpakken van zakelijke kwesties, zoals fusies, overnames en desinvesteringen. Hierbij dient ook rekening te worden gehouden met sociale – en milieu vraagstukken die een impact kunnen hebben op de prestaties alsook reputatie op de lange termijn.

Alle bestuurders moeten in staat zijn om voldoende tijd te besteden aan de raad om hun taken effectief uit te voeren, waaronder enige ruimte voor de situaties waarin een groter dan gebruikelijk tijdsbeslag worden vereist.

1.3 Samenstelling bestuur en de onafhankelijkheid van de bestuurders

Samenstelling van het bestuur

Bpf Bakkers is van mening dat bestuurders op een regelmatige basis voor herbenoeming moeten worden voorgedragen. Bij de herbenoeming van een uitvoerende bestuurder of commissaris kijken we zowel naar het functioneren van de individuele persoon alsook naar het functioneren van het bestuur als geheel. In de toelichting bij de nominatie van een kandidaat bestuurder of commissaris is het van belang dat voldoende achtergrondinformatie over de betreffende persoon is opgenomen. Dit stelt aandeelhouders in de gelegenheid om het profiel van een individuele kandidaat te beoordelen.

Voor een evenwichtige samenstelling van het bestuur is het van belang dat een meerderheid van de commissarissen als onafhankelijk kan worden beschouwd.

Wij steunen in het algemeen een ondernemingsstructuur waarbij de rol van voorzitter van het bestuur ('chairman') en Chief Executive Officer van elkaar zijn gescheiden. Deze scheiding van rollen en verantwoordelijkheden is van belang om een optimaal en onafhankelijk toezicht op de uitvoerende bestuurders te waarborgen.

Onafhankelijkheid van niet-uitvoerende bestuurders

Een van de belangrijkste taken van commissarissen bij beursgenoteerde ondernemingen is het houden van toezicht op het functioneren van het uitvoerend bestuur. Om onafhankelijk toezicht van de commissarissen op het functioneren van het uitvoerend bestuur te garanderen, is het van belang dat een ruime meerderheid van de commissarissen onafhankelijk is van de zittende bestuurders. Commissarissen moeten het bestuur kritisch kunnen bevragen over onder meer de strategie van de onderneming. Er is bestaat niet een algemene definitie van onafhankelijkheid maar in enkele internationale richtlijnen, zoals OECD Principles of Corporate Governance en de corporate governance richtlijnen van het International Corporate Governance Network, zijn enkele uitgangspunten opgenomen. Gemeenschappelijke belemmeringen voor onafhankelijkheid omvatten maar zijn niet beperkt tot:

- Huidige werkzaamheden voor de vennootschap of een dochtermaatschappij;
- Is in een recent verleden werkzaam geweest als een bestuurder bij de vennootschap
- Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties tussen de bestuurders en de onderneming, haar belangrijkste leidinggevendenden of groot-aandeelhouders;
- Lengte van de ambtstermijn in het bestuur.

Diversiteit

Wij zijn van mening dat het voor ondernemingen van belang is dat er in een raad van bestuur en raad van commissarissen bestuurders zitting hebben met een breed scala aan relevante vaardigheden, competenties en diversiteit aan perspectieven. Op basis van de verschillende achtergronden en inzichten die de bestuurders met zich meebrengen, wordt de discussie gestimuleerd.

Tevens vindt Bpf Bakkers het ook van belang dat ondernemingen bij de benoeming van nieuwe uitvoerende bestuurders of commissarissen oog hebben voor de man – vrouw verdeling. In tal van landen zijn de afgelopen jaren zogenaamde vrouwen quota opgenomen in wetgeving of nationale corporate governance codes. In landen waar een vrouwenquotum voor het bestuur is vastgesteld, verwachten wij dat deze door bedrijven wordt nageleefd.

Bedrijven moeten in publiekelijk communiceren over het gevoerde diversiteitsbeleid.

Evaluatie van eigen functioneren

Op regelmatige basis moeten de bestuurders van ondernemingen hun eigen functioneren evalueren. De processen hiervoor en de uitkomst ervan beschrijven zij in het jaarverslag. De evaluatie heeft ten doel om de effectiviteit van het bestuur te versterken en eventuele lacunes in de kennis en vaardigheden van het bestuur tijdig te identificeren. Daarbij helpt dit bij het aantrekken van nieuwe bestuurders.

Stemoverwegingen

In het algemeen steunt Bakkers de (her) benoeming van de kandidaten die door het bedrijf worden voorgesteld. In bepaalde omstandigheden kan worden besloten om een benoeming niet te steunen, waaronder maar niet beperkt tot de volgende gevallen:

- In het geval een bestuurder minder dan 75% van de bestuursvergaderingen heeft bijgewoond. Om zijn / haar taak op effectieve wijze uit te kunnen oefenen is actieve betrokkenheid een vereiste.
- Indien er aanwijzingen zijn dat een voorgedragen kandidaat bestuurder onvoldoende gekwalificeerd is om de belangen van de aandeelhouders te vertegenwoordigen. Daarbij wordt onder andere gekeken naar de prestaties / gedragingen van de voorgestelde kandidaat bij andere ondernemingen waar hij / zij zitting heeft als (niet-) uitvoerend bestuurder.
- Indien een meerderheid van de niet-uitvoerende bestuurders in het bestuur niet als onafhankelijk wordt beschouwd, is dit aanleiding om tegen de (her) benoeming van een of meer niet-onafhankelijke bestuurders en / of de voorzitter van de benoemingscommissie te stemmen.
- Op het moment dat een voorgestelde bestuurder al zitting heeft als (niet)-uitvoerende bestuurders bij een groot aantal andere ondernemingen. Voor het effectief functioneren van een bestuurder is het van belang dat hij / zij voldoende tijd en aandacht kan besteden aan een bestuursfunctie. Het fonds hanteert hierbij de volgende uitgangspunten: 1) iemand kan hooguit bij 5 beursgenoteerde ondernemingen zitting hebben als niet-uitvoerende bestuurder (rol als voorzitter telt dubbel telt); of 2) een uitvoerend bestuurder van een beursvennootschap kan hooguit bij 2 andere ondernemingen zitting hebben als niet-uitvoerende bestuurder.
- Indien er een materiële financiële aanpassing van het jaarverslag en de jaarrekening plaatsvindt, duidt dat op een falen van de interne controles. In het geval een onderneming een materiële wijziging van het jaarverslag moet

doorvoeren, is dat voor Bakkers aanleiding om tegen de (her) benoeming van de bestuurders in het auditcomité te stemmen.

- Op het moment dat een ondernemingsstructuur wordt gehanteerd waarbij de rol van voorzitter van het bestuur ('chairman') en Chief Executive Officer niet van elkaar zijn gescheiden. In dat geval overwegen wij om tegen de (her)benoeming van de CEO-voorzitter en / of de voorzitter van het benoemingscomité te stemmen.
- In het geval het beloningsbeleid voor de uitvoerende bestuurders niet in lijn is met het belang van de aandeelhouders, kunnen we een stem tegen de herbenoeming van de voorzitter van de remuneratiecommissie overwegen. Op het moment dat onze zorgen over het gevoerde beloningsbeleid blijven voortduren, overwegen we een stem uit te brengen tegen alle bestuurders die zitting hebben in de remuneratiecommissie. Voor onze visie ten aanzien van het beloningsbeleid, zie paragraaf 1.4.

1.4 Beloningsbeleid

Bezoldiging bestuurders

De beloning van bestuurders bestaat over het algemeen uit de volgende elementen:

1. basissalaris,
2. korte termijn variabele beloning,
3. lange termijn variabele beloning en
4. pensioen.

Bpf Bakkers is van mening dat bestuurders van ondernemingen een gepaste beloning voor hun taken en verantwoordelijkheden mogen ontvangen. Tegelijkertijd zijn wij wel voorstander van een gematigd beloningsbeleid aan de top. Het is van belang dat het beloningsbeleid voor bestuurders niet te veel uit de pas loopt met de ontwikkelingen op de werkvloer. Als het gaat om beloningspraktijken dienen bestuurders als voorbeeld voor de andere werknemers van het bedrijf.

Het beloningsbeleid voor het bestuur dient te worden afgestemd op de lange termijn strategie van de onderneming en de bijbehorende doelstellingen. De variabele beloning van bestuurders moet waarde creatie stimuleren binnen bedrijven, maar tegelijkertijd moet ook rekenschap worden gegeven van de sociale- en milieu prestaties van de onderneming. De structuur van de beloning moet de bedrijfscultuur versterken, niet ondermijnen. Er moet worden voorkomen dat bestuurders een variabele beloning ontvangen voor het nemen van ongepaste risico's die niet passen binnen het risicoprofiel van een onderneming.

De variabele beloning moeten zijn gebaseerd op duidelijke en uitdagende prestatiedoelstellingen waarover de onderneming transparant communiceert. Het beleid ten aanzien van de variabele beloning moet dusdanig zijn ingericht dat er meer nadruk ligt op de lange termijn variabele beloning dan op de korte termijn variabele beloning. Als aandeelhouder is Bpf Bakkers namelijk gericht op het lange termijn succes van ondernemingen

waar wij namen onze deelnemers in beleggen. Daarom is het ook van belang dat de lange termijn variabele beloning gekoppeld is aan prestatiedoelstellingen die worden gemeten over een periode van ten minste 3 jaar. Voorkomen moet worden dat een lange termijn variabele beloning gekoppeld wordt aan prestaties die worden geleverd op de korte termijn.

Alle prestatiecriteria die deel uitmaken van het beloningsbeleid moeten meetbaar en relevant zijn voor de onderneming. Ook in het geval een onderneming niet-financiële targets opneemt in het beloningsbeleid, zoals duurzaamheid, zullen deze criteria in ogenschouw worden genomen. Wij zijn geen voorstander van speciale eenmalige bonussen voor prestaties die kunnen worden beschouwd als onderdeel van de reguliere verantwoordelijkheden van de uitvoerende bestuurders. Ook moet aan nieuwe bestuurders geen eenmalige welkomstbonus worden uitgedeeld.

Bedrijven dienen voor het vaststellen van de hoogte van de totale beloning voor hun bestuurders deze niet enkel te baseren op zogenaamde 'peer groups'. In de praktijk lijkt het gebruik van deze 'peer groups' ertoe te leiden dat de beloningen van bestuurders alleen maar blijven stijgen. Europese ondernemingen die toch gebruik maken van 'peer groups' moeten terughoudend zijn met het opnemen van Amerikaanse ondernemingen.

De raad van bestuur dient een 'malus' bevoegdheid te hebben om alle of een deel van de nog niet verworven op prestaties gebaseerde beloning van managers achter te houden indien de uitkomst van het beloningsbeleid leidt tot een onwenselijke uitbetaling. Tegelijkertijd moet de raad van bestuur ook een 'clawback' mogelijkheid hebben. Dit maakt het mogelijk ook na uitbetaling een deel van de beloning terug te vorderen, hetgeen voorkomt dat een werkelijke beloning wordt gegeven voor fictieve prestaties. Dit kan bijvoorbeeld optreden na een aanzienlijke aanpassing van de financiële cijfers, waarbij eerder toegekende beloning op basis van onjuiste cijfers blijkt te zijn betaald.

Stemoverwegingen

In veel landen hebben aandeelhouders tegenwoordig een stem ten aanzien van het beloningsbeleid of de wijze waarop de onderneming invulling geeft aan het beloningsbeleid (say on pay). Onderstaand worden een aantal redenen uiteengezet op basis waarvan Bpf Bakkers zou kunnen besluiten om tegen een beloningsvoorstel te stemmen:

- Het bedrijf rapporteert niet op een transparante wijze over het beloningsbeleid;
- De (voorwaardelijke) toekenning en de uitbetaling van de variabele elementen van de beloning is niet gebaseerd op transparante en duidelijk en meetbare doelstellingen;
- Het salarisniveau van de uitvoerend bestuurders ligt boven het gemiddelde wat er binnen de industrie wordt betaald aan collega bestuurders, terwijl de onderneming tegelijkertijd niet beter of zelfs slechter presteert.
- De hoogte van het totale beloningspakket ligt op een niveau dat de sociale cohesie binnen een onderneming ondermijnt.
- Het beleid biedt geen goed evenwicht tussen de vaste en variabele beloningscomponenten en / of tussen korte en lange termijn variabele beloning. Deze verhouding kan variëren, afhankelijk van de marktomstandigheden en de

specifieke omstandigheden van de onderneming. Variabele beloningselementen moeten vooraf zijn beperkt tot een bepaald percentage van het basissalaris.

- De remuneratiecommissie maakt gebruik van een discretionaire bevoegdheid bij het toekennen van de korte termijn – en / of lange termijn variabele beloning, maar dit is niet (goed) toelicht in het jaarverslag van de vennootschap.
- De lange termijn variabele beloning moet zijn gekoppeld aan prestatiedoelstellingen die worden gemeten over een periode van ten minste 3 jaar. In het geval lange termijn bonussen zijn gekoppeld aan kortere termijn doelstelling is dit aanleiding om het beloningsbeleid niet te steunen.
- Een mogelijke ontslagvergoeding mag nooit meer bedragen dan twee keer het jaarsalaris. In landen waar strengere regelgeving of best practices van toepassing zijn, gebruiken we deze als uitgangspunt voor onze analyse.

1.5 Kapitaalstructuur, fusies & overnames

Uitgifte van aandelen

Het is voor ondernemingen van belang dat zij voldoende toegang hebben tot kapitaal. Een standaard agendapunt tijdens veel aandeelhoudersvergaderingen is het verzoek om nieuwe aandelen uit te mogen geven, met of zonder behoud van voorkeursrecht. Dit geeft ondernemingen de flexibiliteit om te voorzien in hun kapitaalbehoefte.

Hoewel de autorisatie om nieuwe aandelen uit te mogen geven voorziet in een kapitaalbehoefte, zijn we van mening dat de uitgifte van aandelen voor algemene doeleinden moet worden gemaximeerd. In het geval een onderneming significante transacties wil financieren middels de uitgifte van nieuwe aandelen, moet hiervoor een separaat voorstel aan de aandeelhouders worden voorgelegd. Indien een onderneming een overname wilt financieren middels de uitgifte van nieuwe aandelen, zou dit als een separaat punt op de agenda moeten worden geplaatst met daarbij een adequate uitleg.

Stemoverwegingen

Bakkers stemt over het algemeen voor een gevraagde autorisatie om nieuwe aandelen uit te mogen geven voor algemene doeleinden. Wel moeten de omvang en de voorwaarden van het verzoek redelijk zijn. De onderneming moet in een toelichting de voorwaarden en omstandigheden uitleggen waaronder de gedelegeerde bevoegdheid kan worden uitgeoefend. In de toelichting bij de gevraagde machtiging om nieuwe aandelen uit te kunnen geven moet ten minste de volgende informatie zijn opgenomen:

- het maximaal aantal uit te geven aandelen,
- de duur van de periode waarbinnen de gevraagde bevoegdheid kan worden uitgeoefend en
- Het prijsniveau waartegen de aandelen kunnen worden uitgegeven.

Toestemming tot uitgifte van aandelen met behoud van voorkeursrecht moet bij voorkeur worden aangevraagd tot een maximum van 20% van het geplaatste aandelenkapitaal. Deze bevoegdheid moet bij voorkeur niet langer dan twee jaar. Het fonds neemt lokale regelgeving

en best practices in ogenschouw bij het uitoefenen van het stemrecht ten aanzien van dit agendapunt.

De gevraagde uitgifte van aandelen zonder behoud van voorkeursrecht moet bij voorkeur worden beperkt tot een maximum van 10% van het geplaatste aandelenkapitaal. Ook ten aanzien hiervan neemt Bakkers de lokale regelgeving en best practices in ogenschouw bij het uitoefenen van het stemrecht ten aanzien van dit agendapunt.

Inkoop eigen aandelen

De inkoop van eigen aandelen is een van de wijzen waarop management waarde aan aandeelhouders kan uitkeren. Door de inkoop van eigen aandelen zal toekomstige winst over minder aandelen hoeven te worden verdeeld, hetgeen een positief effect kan hebben op de winst per aandeel. In een toelichting bij voorgestelde aandelen inkoopprogramma's moeten ondernemingen wel de volgende informatie opnemen:

- een maximum aantal aandelen dat kan worden ingekocht;
- een maximum prijs die mag worden betaald per aandeel;
- een toelichting op het beoogde gebruik van de aandelen die zijn ingekocht.

Fusies en overnames

Als een voorstel voor een fusie of overname aan de aandeelhouders ter goedkeuring moet worden voorgelegd, kijken wij zowel naar de waardecreatie voor de aandeelhouders op de lange termijn alsook de gevolgen voor de werknemers. Wij beschouwen de financiële voorwaarden van de transactie en de strategische rationale van het voorstel. Bij het uitoefenen van een stem over een voorgenomen fusie of overname wordt onder andere gekeken naar de volgende aspecten:

- **Waardering:** Is de prijs die door de overnemende partij wordt geboden redelijk voor de zittende aandeelhouders. Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn de premie die wordt betaald bovenop de huidige koers van het aandeel, de reactie van de markt op de voorgenomen fusie of overname en de strategische rationale.
- **Strategische rationale:** Een onderneming moet duidelijk communiceren waarom de voorgestelde overname op de middellange termijn extra waarde voor de aandeelhouders genereert.
- **Werknemersbelangen:** het fonds hecht eraan dat de belangen van de werknemers van ondernemingen in ogenschouw worden genomen bij een voorgenomen fusie of overname.
- **Belangenconflicten:** Bestuurders die een dubbel belang hebben bij een overname of fusie moeten zich afzijdig opstellen bij de beraadslagingen in het bestuur over de voorgenomen transactie.
- **Disclosure:** Een onderneming moet voorafgaande aan de vergadering van aandeelhouders waar over de voorgenomen fusie of overname wordt gestemd tijdig alle voor de aandeelhouders relevante informatie publiceren. Alleen dan kunnen aandeelhouders een weloverwogen stembesluit nemen.

1.6 Milieu, sociale en ethische kwesties

Als aandeelhouder vinden wij het van belang dat ondernemingen waar wij namens onze deelnemers in beleggen, zich richten op het genereren van aandeelhouderswaarde op de lange termijn. Daarbij is het ook van belang dat ondernemingen de gevolgen van zakelijke activiteiten voor het milieu onderkennen. Tevens dienen ondernemingen een goed sociaal beleid te voeren, waarbij veel aandacht wordt besteed aan werknemersrechten maar ook mensenrechten in de regio's waar zaken wordt gedaan.

Een belangrijke richtlijn voor ondernemingen is de UN Global Compact. Hierin wordt uiteengezet dat bedrijven een adequaat beleid moeten hebben ten aanzien van mensenrechten, arbeidsrechten, het milieu maar ook op het gebied van corruptie en omkoping. Bpf Bakkers verwacht van alle ondernemingen waarin wordt belegd dat zij een adequaat beleid hebben ten aanzien van deze aandachtsgebieden en hier ook naar handelen. Indien er sprake is van grote misstanden bij een onderneming op bijvoorbeeld het gebied van mensenrechtenbeleid, heeft dit een impact op de reputatie en kan tot verlies van klanten leiden.

Indien er sprake is van misstanden bij ondernemingen op het gebied van milieu -, sociale en of ethische kwesties, moet dit door de commissarissen expliciet worden meegenomen bij het toekennen van variabele beloning aan uitvoerende bestuurders. In het geval een onderneming betrokken is bij een materieel incident moet dit leiden tot een significant lagere variabele beloning voor de uitvoerende bestuurders, ongeacht de financiële prestaties van de onderneming. De wijze waarop een onderneming omgaat met milieu – of sociale vraagstukken kan ook in ogenschouw worden genomen bij de uitoefening van het stemrecht ten aanzien van de (her)benoeming van (niet) uitvoerende bestuurders van de onderneming.

Niet-financiële bedrijfsrapportage

Het lange termijnsucces van een onderneming in het complexe economische, ecologische en sociale landschap van vandaag de dag, is in grote mate afhankelijk van factoren die niet terug te vinden zijn in de jaarrekening van ondernemingen. Daarom is het voor beleggers van groot belang dat ondernemingen ook rapporteren over niet-financiële informatie die relevant is voor de waardeontwikkeling en competitieve positie van de onderneming. Dit betreft onder meer de impact van klimaatverandering op de bedrijfsstrategie, het beheren van de toeleveringsketen (supply chain), maar ook de aanpak van een bedrijf om haar intellectueel en menselijk kapitaal te beschermen. Dit zijn een aantal variabelen die een impact kunnen hebben op de korte termijn en lange termijn waarde creatie door een onderneming.

Bpf Bakkers is van mening dat een goede rapportage over het ESG beleid van ondernemingen, in combinatie met financiële informatie, een waardevol inzicht geeft in de algehele kwaliteit van het management. Goed ondernemingsbestuur betekent dat management in staat is om tijdig in te spelen op relevante ontwikkelingen. Daarom moedigen we onze deelnemingen om te rapporteren over ESG-zaken die relevant en mogelijk materieel om ervoor te zorgen dat het bedrijf waarde creëert op de korte, middellange en lange termijn voor alle bij de vennootschap betrokken stakeholders.

Aandeelhouder voorstellen

In een aantal landen hebben aandeelhouders de mogelijkheid om eigen voorstellen in te dienen die door de onderneming op de agenda van de vergadering moeten worden geplaatst.

Deze voorstellen kunnen ook betrekking hebben op milieu, sociale en corporate governance vraagstukken. Deze voorstellen van aandeelhouders zien we voornamelijk in de Verenigde Staten. In een dergelijk voorstel kan een aandeelhouder er bijvoorbeeld op aandringen dat een onderneming een duurzaamheidsverslag moet publiceren.

Bpf Bakkers steunt voorstellen van aandeelhouders als we van mening zijn dat ze helpen bij het adresseren van belangrijke sociale en milieukwesties die van invloed zijn op het bedrijf. Tegelijkertijd nemen we een rationele benadering ten aanzien van onze analyse. Indien bijvoorbeeld blijkt dat een bedrijf al veel progressie heeft gemaakt ten aanzien van het aandachtsgebied waar het voorstel betrekking op heeft, kan dat een reden zijn om een voorstel niet te steunen.

Over het algemeen steunen we voorstellen van aandeelhouders waarin wordt aangedrongen op meer transparantie en verantwoording over hoe bedrijven omgaan met belangrijke milieu- en sociale vraagstukken. Dit geldt ook voor voorstellen waarin wordt aangedrongen op beter ondernemingsbestuur.

Appendix 2 Klimaatbeleid

2.1 Inleiding

Het pensioenfonds heeft een Beleid Duurzaam Beleggen opgesteld en geïmplementeerd. Binnen het beleid is een aantal thema's geïdentificeerd die vanuit risico, rendement en maatschappelijk perspectief materieel zijn. Eén van de thema's is klimaatverandering. Wij vinden het thema dermate relevant dat we binnen ons beleid apart aandacht besteden aan het onderwerp. De wijze waarop wij het thema in ons beleggingsbeleid integreren is onderstaand beschreven. Deze beschrijving is het resultaat van de samengestelde klimaatwerkgroep van de beide pensioenfondsen die de tweede helft van 2019 overtuigingen en beleid ten aanzien van klimaatverandering heeft vormgegeven.

2.2 Overtuigingen en beleidsuitgangspunten

Het fonds heeft een beleggingsovertuiging vastgesteld op het gebied van duurzaamheid:

Wij verwachten van duurzame beleggingen op lange termijn een betere rendement/risico verhouding dan van niet-duurzame beleggingen. Wij geloven dat beleggingen alleen goed kunnen renderen als samenlevingen zich goed kunnen ontwikkelen.

Maatschappelijk verantwoord beleggen en duurzaamheid vormen een integraal uitgangspunt bij het beleggingsbeleid. Wij vullen dit principe in binnen alle onderdelen van de beleggingsportefeuille waarbinnen dit mogelijk is. Uiteindelijk draagt dit ook bij aan een betere leefomgeving voor de achterban. Wij hebben de ambitie om meer te doen dan wettelijk verplicht is. De mening van de achterban weegt mee bij de bepaling van het duurzaamheidsbeleid. Wij onderschrijven de PRI en hebben het IMVB Convenant en het Nederlands Klimaatakkoord ondertekend en geven hier uitvoering aan in ons duurzaamheidsbeleid.

Vanuit deze overtuiging heeft het fonds besloten een klimaatbeleid te formuleren. Klimaatverandering zal ervoor zorgen dat ondernemingen en landen geconfronteerd worden met de gevolgen van opwarming. De gevolgen kunnen negatief maar ook positief zijn en liggen op het vlak van extreme weersomstandigheden, technologische transities, regelgeving en veranderend consumentengedrag. De mate waarin landen en ondernemingen in staat zijn om de risico's die hiermee gepaard gaan te beheersen en de kansen ervan te benutten zal het maatschappelijke maar ook het financiële succes bepalen. Het klimaatakkoord van Parijs (2015) en het Nederlandse klimaatakkoord (2019) en de daarbij passende doelstellingen vormen voor het fonds een belangrijk richtsnoer voor beoordelen het gedrag van landen en ondernemingen.

Wij hebben de volgende overtuigingen ten aanzien van klimaatverandering:

- Klimaatverandering is voor het pensioenfonds relevant vanuit een risico-rendement als ook een maatschappelijk perspectief.
- Klimaatverandering biedt niet alleen beleggingsrisico's, maar ook beleggingskansen.
- Ondernemingen dragen bij aan klimaatverandering door zowel hun directe als indirecte CO₂-uitstoot.;
- Ondernemingen kunnen vanuit verschillende perspectieven aan klimaatrisico's zijn blootgesteld, waaronder fysieke risico's, regelgeving, technologische

ontwikkelingen en veranderend consumentengedrag. Wij vinden de effecten van een technologische transitie het meest relevante risico;

- De inzichten in beleggingsimplicaties van klimaatverandering zijn nog niet uitgekristalliseerd en nog steeds in ontwikkeling;
- Wij kunnen meer bereiken door een actieve dialoog en stembeleid gericht op CO₂-reductie, dan door op voorhand uitsluiting van CO₂-intensieve sectoren.

2.2.1 Doelstelling en ambitie van klimaatbeleid

De doelstelling van het klimaatbeleid is tweeledig. Enerzijds stelt het ons in staat om de beleggingskansen en -risico's die voortvloeien uit klimaatverandering op structurele wijze in ons beleggingsbeleid te integreren. Daarnaast willen wij ons binnen onze invloedssfeer (namelijk via onze beleggingen) inspannen om een bijdrage te leveren aan de energietransitie en aan het verminderen van wereldwijde CO₂-uitstoot. Hierbij vormen het klimaatakkoord van Parijs en het Nederlandse klimaatakkoord belangrijke uitgangspunten. Wij zullen het Nederlandse Klimaatakkoord voor de financiële sector ondertekenen om commitment uit te spreken aan de benodigde klimaatdoelen.

2.2.2 Inzet van instrumenten

Om de doelstellingen te realiseren zetten wij de volgende instrumenten in:

Betrokkenheidsbeleid

Wanneer wij beleggen in ondernemingen stellen wij ons op als betrokken belegger. Dit doen wij door de inzet van ons stembeleid en engagementbeleid. Binnen het engagementbeleid hebben wij specifieke aandacht voor het thema klimaatverandering. Hierbij richten wij ons op sectoren of ondernemingen die een CO₂-intensieve bedrijfsvoering hebben en waar de kansen, risico's en bijdrage aan klimaatverandering het grootst is. Via de dialoog stimuleren wij de ondernemingen tot duurzamer gedrag. De dialogen hebben veelal een looptijd van meerdere jaren, waarbij we vooraf doelstellingen definiëren. De uitvoering van het engagementprogramma wordt gedaan door gespecialiseerde partij. Het Bestuur van het pensioenfonds evalueert en rapporteert de voortgang van de dialogen periodiek. Bij beëindiging van de dialogen stelt het Bestuur vast of de ondernemingen in het programma voldoende progressie hebben geboekt op basis van de vooraf gestelde doelen. Indien dit niet het geval is kan het Bestuur besluiten om de onderneming formeel op de uitsluitingslijst te plaatsen.

Ook via ons stembeleid sporen wij ondernemingen aan tot het handelen naar de klimaatdoelen van Parijs. Wij zullen daarom aandeelhoudersresoluties ondersteunen die oproepen tot realistische CO₂-reductiedoelstellingen, verankering van klimaatdoelen in remuneratie, transparantie over de kansen- en risico's van klimaatscenario's en dergelijke. Ons stembeleid wordt uitgevoerd door de fiduciair beheerder en we maken hierbij gebruik van analyses van gespecialiseerd onderzoeksbureau. Wij rapporteren jaarlijks over de uitvoering van ons stembeleid via ons MVB-jaarverslag.

ESG-integratie: klimaatdoelstellingen voor aangestelde vermogensbeheerders

Het Akkoord van Parijs geeft een kader voor ondernemingen om de eigen activiteiten te toetsen in het licht van de 1,5-2,0 graden doelstellingen. De wijze waarop dit wordt getoetst is veelal op basis van CO₂-uitstoot. We betrekken klimaatverandering op twee niveaus in ESG-integratie.

Ten eerste integreren wij de wijze waarop de vermogensbeheerders de risico's en kansen van klimaatverandering integreren in hun beleggingsprocessen in ons selectieraamwerk.

Daarnaast hebben wij voor de relevante beleggingscategorieën (aandelen, bedrijfsobligaties en vastgoed) decarbonisatiedoelen voor 2030 bepaald. Wanneer op een later moment blijkt dat het mogelijk en zinvol wordt om hier extra beleggingscategorieën aan toe te voegen zal het fonds dit doen. Deze doelen en de manier waarop we deze willen realiseren zijn nader uitgewerkt in het Klimaat Actieplan (Appendix 3).

Financiering van de energietransitie

Het pensioenfonds ziet dat er een grote financieringsbehoefte is om ons te wapenen tegen de effecten van klimaatverandering en om de energietransitie te realiseren. Daarom alloceren wij een deel van onze bedrijfsobligatie en staatsobligatie beleggingen naar groene obligaties. Groene obligaties zijn leningen uitgegeven door ondernemingen of landen waarvan de opbrengst expliciet wordt gebruikt om klimaatadaptatie of klimaattransitie te financieren. Daarnaast wil het fonds ook alternatieve beleggingscategorieën onderzoeken, waarmee de energietransitie direct en met positieve impact kan worden gefinancierd. Hierbij kan gedacht worden aan groene infrastructuur, duurzaam vastgoed of alternatieve financiering van producten of diensten gerelateerd aan energie-efficiency. Wanneer uit het onderzoek blijkt dat additionele beleggingscategorieën passend zijn, wenst het fonds hiernaar allocaties te doen, zonder dat dit ten koste gaat van de bestaande allocatie aan groene obligaties.

Transparantie en rapportages

Wij willen de CO₂-footprint van een zo groot mogelijk deel van de beleggingen meten en ten minste eens per jaar publiceren op onze website. Vanwege de beperkingen in data beginnen wij met onze aandelenportefeuille. Wij willen dit op termijn uitbreiden naar andere beleggingscategorieën.

Wij rapporteren ten minste eenmaal per jaar over de voortgang van ons stem- en engagementbeleid.

Wij rapporteren ten minste eenmaal per jaar over de impact van de projecten die wij via deze groene obligaties financieren.

2.3 Verrichten van vervolgonderzoek & evaluatie

De effecten van klimaatverandering op beleggingsportefeuilles laten zich niet altijd helder voorspellen. Nieuw onderzoek leidt tot nieuwe inzichten. Daarnaast is ook regelgeving aan verandering onderhevig. Daarom is dit beleid een levend document dat onze huidige overtuigingen weergeeft. Wij houden ontwikkelingen en verdere wetenschappelijke inzichten rond de effecten van klimaatverandering in de gaten en evalueren ons beleid ten minste eens in de drie jaar. Een voorbeeld van deze ontwikkeling is het uitvoeren van klimaatscenario's en het betrekken van deze scenario's op de asset allocatie. Het bestuur heeft zich laten informeren over deze techniek, maar vindt de hiervoor gebruikte raamwerken, data en assumpties nog onvolwassen genoeg om op dit moment in te zetten. Dit kan in de toekomst anders zijn.

De evaluatie van het beleid zal worden gedaan door het Bestuur van het pensioenfonds.

Appendix 3 Klimaat Actieplan

Het pensioenfonds heeft het commitment aan het Nederlandse klimaatakkoord voor de financiële sector in augustus 2020 ondertekend. Hiermee is het een inspanningsverplichting aangegaan om te onderzoeken in welke mate het binnen de eigen invloedssfeer als institutionele belegger een actieve bijdrage kan leveren aan realisatie van de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs.

Met ondertekening van het klimaatakkoord erkennen de fondsen een inspanningsverplichting ten aanzien van de volgende vier onderwerpen:

1. De betrokken partijen nemen deel aan de **financiering van de energietransitie** en aanvaarden hiertoe een inspanningsverplichting binnen de kaders van wet & regelgeving en de risico-rendementsdoelstellingen. Waar nodig en nuttig worden samen met Invest-NL en andere relevante partijen de financieringsmogelijkheden voor verduurzaming geoptimaliseerd.
2. De partijen ondernemen actie om het **CO₂-gehalte** van hun relevante financieringen en **beleggingen te meten**. Vanaf het boekjaar 2020 **rapporteren zij daarover publiekelijk** in de vorm die voor hun het meest passend is. De partijen kunnen hun eigen methodiek kiezen maar verbinden zich aan een proces om onderling ervaringen te delen, resultaten vergelijkbaar te maken en stappen te zetten om de meting te verbeteren en te verdiepen. Daarbij wordt aansluiting gezocht bij de internationale ontwikkelingen en standaarden op dit gebied.
3. **Uiterlijk in 2022** maken de partijen hun **actieplannen inclusief reductiedoelstellingen voor 2030 bekend** voor al hun relevante financieringen en beleggingen. De partijen zullen toelichten welke acties zij nemen om bij te dragen aan het klimaatakkoord van Parijs. Dit kan een combinatie zijn van benaderingen waaronder CO₂-reductiedoelstellingen voor de portefeuille waar dat mogelijk is, engagement, en financieringen van CO₂-reducerende projecten.
4. Dit commitment maakt integraal onderdeel uit van het Klimaatakkoord. Partijen organiseren jaarlijks overleg met alle betrokkenen over de voortgang van de uitvoering van de afspraken.

Dit document bevat de uitwerking van het actieplan voor 2030 (#3), waarmee het fonds beschrijft welke acties het neemt om bij te dragen aan het klimaatakkoord van Parijs. De acties zijn onderstaand naar beleidsoptie gerubriceerd en weergegeven en bevatten (a) een kwantitatieve CO₂-reductiedoelstelling voor 2030, waar mogelijk en zinvol, (b) een beschrijving van de beleidsopties die we inzetten om bij te dragen aan de doelen van het klimaatakkoord en (c) de wijze waarop het Bestuur de voortgang op realisatie van gestelde doelen monitort.

Bepaling van relevante beleggingen

Het fonds belegt in meerdere beleggingscategorieën, waarvoor het in verschillende mate mogelijk en zinvol is om CO₂-gehalten te meten eventueel te reduceren. In onderstaand overzicht is weergegeven in welke beleggingscategorieën het fonds belegt, en in welke mate wij CO₂-meting en -reductie mogelijk en zinvol vinden. Wanneer dat het geval is betitelen we deze als *relevante beleggingen* waarvoor wij decarbonisatiedoelen zullen afgeven.

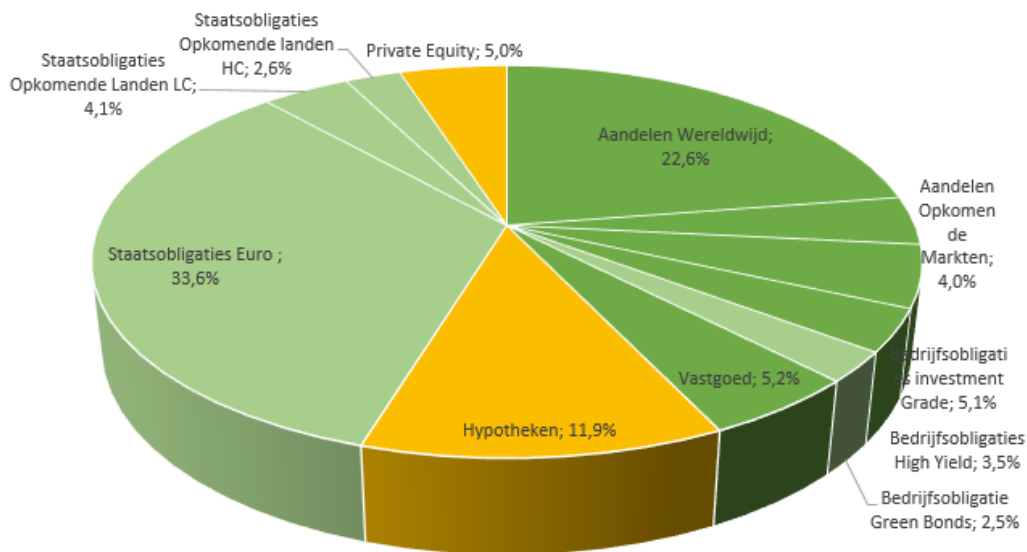
Beleggingscategorie	CO ₂ -meting	Toelichting
Aandelen	Mogelijk en zinvol	Scope 1 + 2 + 3 intensiteit en footprint kan worden gemeten. Scope 3 data is van een minder (stabiel) kwaliteitsniveau dan scope 1+2 data, maar in voldoende mate ontwikkeld om op de portefeuille op te kunnen sturen relatief aan de benchmark. De dekking van CO ₂ -gegevens voor het beleggingsuniversum is voldoende hoog, zowel voor ontwikkelde markten als ook voor opkomende markten.
Bedrijfsobligaties	Mogelijk en zinvol	Scope 1 + 2 + 3 intensiteit en footprint kan worden gemeten. Scope 3 data is van een minder (stabiel) kwaliteitsniveau dan scope 1+2 data, maar in voldoende mate ontwikkeld om op de portefeuille op te kunnen sturen relatief aan de benchmark. Dekking van CO ₂ -gegevens voor het beleggingsuniversum is beperkter dan voor aandelen. Voor het <i>investment Grade</i> universum is de dekking voldoende hoog, voor het <i>high yield</i> universum schatten wij de dekking in als matig. Dit laatste kan betekenen dat reductiedoelen voor deze portefeuille minder strikt zijn dan voor de investment grade portefeuille.
Groene Bedrijfsobligaties	Mogelijk maar niet zinvol	Groene obligaties 'erven' de CO ₂ -uitstoot van de uitgevende instelling, waardoor CO ₂ -meting van deze categorie niet zinvol is. De groene obligatie zelf wordt gebruikt om toekomstige emissies te voorkomen, maar deze zijn niet zichtbaar in het standaard CO ₂ -metingsproces. Daarom vinden wij het niet zinvol binnen deze categorie te reductiedoelen te stellen. Wel willen wij de zogenaamde 'avoided emissions' door financiering via groene obligaties inzichtelijk maken.
Staatsobligaties	Mogelijk maar niet zinvol	CO ₂ -meting voor staatsobligaties is mogelijk, maar beperkt zinvol omdat het hier met name blootstelling betreft naar een beperkt aantal

		<p>Europese kernlanden met het oog op het renterisicobeheer. Sturing van de beleggingsportefeuille op CO₂-uitstoot zou daarmee snel te restrictief van aard zijn, met te sterke onwenselijke effecten op risico- en rendement als gevolg. Daarnaast betreft het hier staatsobligaties uit opkomende landen, waarvan de datakwaliteit nog onvoldoende wordt beschouwd. Om deze redenen is formulering van een decarbonisatiedoelstelling niet zinvol voor deze categorie. In de paragraaf 'ingezette beleidsinstrumenten' is aangegeven op welke wijze deze beleggingscategorie veel beter kan bijdragen aan realisatie van de doelstellingen van Parijs.</p>
Groene Staatsobligaties	Mogelijk maar niet zinvol	<p>Groene obligaties 'erven' de CO₂-uitstoot van de uitgevende instelling, waardoor CO₂-meting van deze categorie niet zinvol is. De groene obligatie zelf wordt gebruikt om toekomstige emissies te voorkomen, maar deze zijn niet zichtbaar in het standaard CO₂-metingsproces. Daarom vinden wij het niet zinvol binnen deze categorie te reductiedoelen te stellen. Wel willen wij de zogenaamde 'avoided emissions' door financiering via groene obligaties inzichtelijk maken.</p>
Hypotheken	Niet mogelijk	<p>De huidige fondsbeheerders zijn (nog) niet in staat om de CO₂-meting te verrichten. Wij sporen de beheerders aan dit wel te gaan doen. Wanneer dit in de toekomst mogelijk is kan een reductiedoelstelling worden afgegeven.</p>
Onroerend Goed	Mogelijk en zinvol	<p>De huidige fondsbeheerders zijn in staat om de CO₂-meting te verrichten. De vastgoedfondsen hanteren ook een decarbonisatiestrategie, die wij adopteren. Het kan zijn dat voor de verschillende vastgoedfondsen geen uniform startpunt of gelijksoortige reductiedoelen bestaan.</p>
Cash & geldmarktbeleggingen	Niet mogelijk	<p>De categorie kan onvoldoende robuust worden gekoppeld aan CO₂-emissies. Daarnaast is de looptijd van deze beleggingen dermate kort dat wij sturing van CO₂-kenmerken niet zinvol achten.</p>

Private Equity	Niet mogelijk	De huidige beheerder is (nog) niet in staat om de CO ₂ -meting te verrichten. Wij sporen de beheerder aan dit wel te doen. Wanneer dit in de toekomst mogelijk is kan een doelstelling worden opgesteld
----------------	---------------	--

Op basis van bovenstaande analyse betitelt het fonds de volgende portefeuilles als relevante beleggingen: de aandelenportefeuille, de bedrijfsobligatieportefeuille en de onroerend goed portefeuille. Hiervoor zal het fonds niet alleen het CO₂-gehalte meten, maar ook decarbonisatiedoelen voor 2030 afgeven. Wanneer op een later moment blijkt dat het mogelijk en zinvol wordt om hier extra beleggingscategorieën aan toe te voegen zal het fonds dit doen.

In onderstaand figuur is weergegeven voor welk deel van de beleggingsportefeuille (volgens strategische norm) wij het mogelijk en zinvol vinden CO₂-reductiedoelen te stellen.

Mogelijk en zinvol	40%
Mogelijk niet zinvol	43%
Niet mogelijk	17%

Decarbonisatiedoelen voor relevante beleggingen

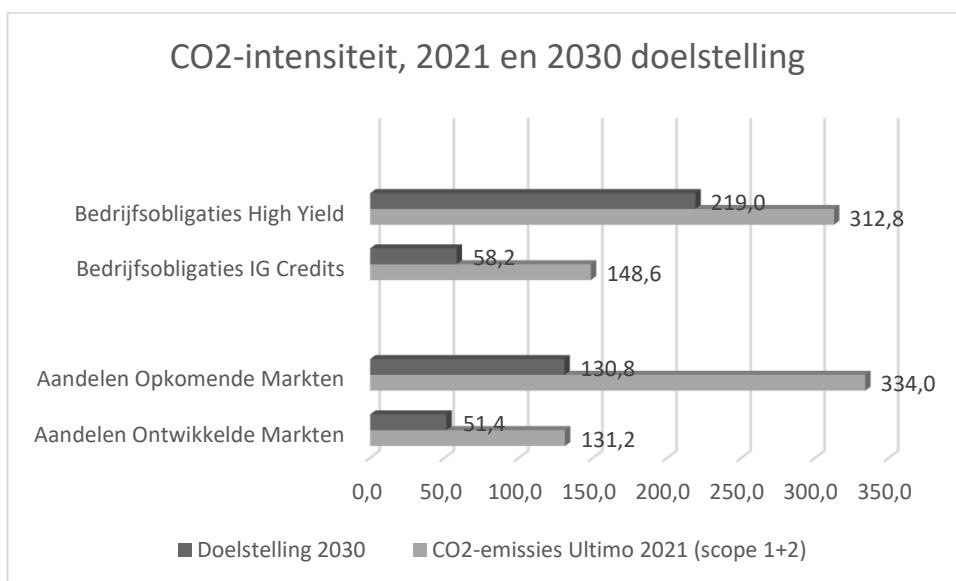
In onderstaand overzicht zijn de decarbonisatiedoelen voor 2030 voor de relevante beleggingen afgegeven.

Portefeuille	CO2-reductie doelstelling 2030	Toelichting en realisatie
Aandelen Ontwikkelde Markten	<p>Het fonds streeft twee reductiedoelen na.</p> <p>Ten eerste streeft het ernaar in 2030 een 30% reductie ten opzichte van het brede belegbaar universum te hebben gerealiseerd. Gemeten als de scope 1+2+3 CO₂-intensiteit.</p> <p>Daarnaast streeft het fonds ook een absolute reductie van de CO₂-intensiteit na van 60% per mln belegd vermogen ten opzichte van het basisjaar 2021. Hierbij kan het fonds enkel sturen op scope 1+2 uitstoot, omdat de kwaliteit van de scope 3 data onvoldoende robuust is. Per ultimo 2021 betrof de Scope 1+ 2 CO₂-intensiteit van de aandelenindex voor ontwikkelde markten 131,2 ton, waarmee de 2030 doelstelling 51,4 ton is.</p>	<p>De aandelen ontwikkelde markten portefeuille wordt beheerd tegen een EU Climate Transition index.</p> <p><u>Relatieve doelstelling:</u></p> <p>Door het gebruik van een EU Climate Transition index is geborgd dat de CO₂-intensiteit bij de start van de index 30% wordt gereduceerd relatief ten opzichte van de marktwaardegewogen index. Wij verwachten dat het verschil in CO₂-intensiteit tussen een EU Climate Transition index en een marktwaardegewogen index door de tijd heen ook minimaal 30% zal zijn. Eventuele aanpassingen in gerapporteerde scope 3 data werken door in zowel de benchmark als de portefeuille, waardoor we voor scope 1+2+3 een relatieve doelstelling kunnen afgeven.</p> <p><u>Absolute doelstelling:</u></p> <p>De index reduceert bij start 30% ten opzichte van de marktwaardegewogen index. Daarna zal jaarlijks tot 2050 de CO₂-intensiteit in absolute termen met ten minste 7% worden gereduceerd. Door het toepassen van deze index zal naar verwachting in 2030 de absolute CO₂-intensiteit (scope 1+2) van de portefeuille daarom tenminste 60% lager zijn dan de (absolute) intensiteit per 2021.</p>

<p>Aandelen Opkomende Markten</p>	<p>Het fonds streeft twee reductiedoelen na. Ten eerste streeft het ernaar in 2030 een 30% reductie ten opzichte van het brede belegbaar universum te hebben gerealiseerd. Gemeten als de scope 1+2+3 CO₂-intensiteit.</p> <p>Daarnaast streeft het fonds ook een absolute reductie van de CO₂-intensiteit na van 60% per mln belegd vermogen ten opzichte van het basisjaar 2021. Hierbij kan het fonds enkel sturen op scope 1+2 uitstoot, omdat de kwaliteit van de scope 3 data onvoldoende robuust is. Per ultimo 2021 betrof de Scope 1+ 2 CO₂-intensiteit van de aandelenindex 334,0 ton, waarmee de 2030 doelstelling 130,8 ton wordt.</p>	<p>Het fonds hanteert een actief beheerde aandelen opkomende markten strategie. Het fonds is voornemens om op deze strategie eenzelfde decarbonisatiepad als voor aandelen ontwikkelde markten toe te passen, mits deze doelen binnen geldende risico-rendement parameters kunnen worden gerealiseerd.</p>
<p>Investment Grade Credits</p>	<p>Het fonds streeft ernaar in 2030 een 30% reductie ten opzichte van het brede belegbaar universum te hebben gerealiseerd. Gemeten als de scope 1+2+3 CO₂-intensiteit.</p> <p>Daarnaast streeft het fonds ook een absolute reductie van de CO₂-intensiteit na van 60% per mln belegd vermogen ten opzichte van het basisjaar 2021. Hierbij kan het fonds enkel sturen op scope 1+2 uitstoot, omdat de kwaliteit van de scope 3 data onvoldoende robuust is. Per ultimo 2021 betrof de Scope 1+ 2 CO₂-intensiteit van de aandelenindex 148,6 ton, waarmee de 2030 doelstelling 58,2 ton wordt.</p>	<p>Het fonds hanteert een actief beheerde strategie voor de investment grade credits portefeuille. Het fonds is voornemens om op deze strategie eenzelfde decarbonisatiepad als voor aandelen ontwikkelde markten toe te passen, mits deze doelen binnen geldende risico-rendement parameters kunnen worden gerealiseerd.</p>
<p>High Yield</p>	<p>Het fonds streeft twee reductiedoelen na. Ten eerste streeft het ernaar in 2030 ten minste een 30% reductie ten opzichte van het brede belegbaar universum te hebben gerealiseerd, met als streven</p>	<p>Het fonds hanteert een actief beheerde strategie voor de high yield portefeuille. Het fonds is voornemens om op deze strategie eenzelfde decarbonisatiepad als voor aandelen ontwikkelde</p>

	<p>een 60% reductie. Gemeten als de scope 1+2+3 CO₂-intensiteit.</p> <p>Daarnaast streeft het fonds ook een absolute reductie van de CO₂-intensiteit na van 30% per mln belegd vermogen ten opzichte van het basisjaar 2021. Hierbij kan het fonds enkel sturen op scope 1+2 uitstoot, omdat de kwaliteit van de scope 3 data onvoldoende robuust is. Per ultimo 2021 betrof de Scope 1+ 2 CO₂-intensiteit van de aandelenindex 312,8 ton, waarmee de 2030 doelstelling 219- ton wordt.</p>	<p>markten toe te passen, mits deze doelen binnen bestaande risico-rendement parameters kunnen worden gerealiseerd. Echter vanwege de beperktere beschikbaarheid van CO₂-data en relevante beleggingsstrategieën vindt het fonds het realistischer om een range voor deze categorie af te geven. Daarom geven wij initieel een 30% reductie ten opzichte van de brede marktindex af, waarbij we streven naar een 60% reductie indien mogelijk.</p>
Onroerend Goed	<p>Het fonds streeft ernaar voor de totale vastgoedportefeuille de CO₂-emissies per m² vloeroppervlak in 2030 te reduceren met ten minste 20% ten opzichte van de ultimo 2021. Per eind 2021 bedroeg de gewogen gemiddelde CO₂-uitstoot per m² voor de vastgoedportefeuille 29 kilogram. De doelstelling voor 2030 is 23 kilogram.</p>	<p>Gewogen gemiddelde van targets onderliggende managers. Rekening houden met uitbreiding.</p>

In onderstaand figuur zijn de reductiedoelen van de aandelen en bedrijfsobligaties voor 2030 gepresenteerd.

Ingezette beleidsinstrumenten om bij te dragen aan de doelen van het Akkoord van Parijs

Naast toepassing van een decarbonisatiestrategie voor de relevante beleggingen waarmee het fonds verwacht gunstigere risico-rendementskenmerken van de beleggingsportefeuille te realiseren, zet het fonds ook beleidsinstrumenten in die een positieve bijdrage kunnen leveren aan de uitstoot in de reële economie. Onderstaand is de reikwijdte van de ingezette instrumenten beschreven inclusief de bijdrage die ze leveren aan het Akkoord van Parijs.

Engagement (dialoog)

Het fonds voert een actieve engagementstrategie, waarbij in collectiviteit met andere institutionele beleggers wordt opgetrokken. Hierbij voert het fonds een tweesporen beleid. Als eerste participeert het fonds binnen het eigen engagementbeleid in een dialoogprogramma dat wordt uitgevoerd door gespecialiseerde dienstverlener Sustainalytics, genaamd *Sustainable Finance and Forestry*. Binnen dit programma staat ontbossing in de voedingsmiddelenketen centraal. Ontbossing draagt voor ca. 24% bij aan de CO₂-uitstoot die landgebruik met zich meebrengt, dit is meer dan de totale uitstoot van de transportsector. Het programma loopt ten minste 3 jaar, waarna het pensioenfonds een nieuwe klimaatthema zal oppakken. De huidige dialogen richten zich op de kapitaalverschaffers, de producenten en de retailers van voedingsmiddelen. Hierbij staan de volgende doelen centraal:

1. Verbeterde governance en transparantie rond ontbossing;
2. CO₂-reductiedoelen / Netto-Nul;
3. Mitigatie in ondernemingspraktijken;
4. Fysieke risico's
5. Beheer van natuurlijke hulpbronnen

Daarnaast is het pensioenfonds lid van de Institutionale Investor Group on Climate Change (IIGCC) en het collectieve engagement initiatief Climate Action 100+. Via de laatste wordt in collectief verband op structurele basis gesproken met de wereldwijd ca. 160 grootste uitstoters van broeikasgassen. Hierbij wordt door een combinatie via actieve dialogen en het indienen van agendapunten op de aandeelhoudersvergadering getracht de ondernemingen aan te sporen tot:

1. Een sterke governance structuur binnen de onderneming t.a.v. klimaatverandering;
2. Actie tot CO₂-reductie voor de gehele waardeketen, in lijn met doelstelling van het Akkoord van Parijs;
3. Het leveren van uitgebreide en inhoudelijke transparantie, in lijn met aanbevelingen van de Task Force on Climate related Financial Disclosures (TCFD).

Stemmen

Het fonds voert een actief stembeleid, waarbij het in agendapunten van aandeelhouders rond hierbovengenoemde doelstellingen (CA100+) actief ondersteunt. Op deze manier ondersteunt het pensioenfonds deze wensen en spoort het bestuur van de ondernemingen aan om de operaties in lijn met de doelstellingen van het Akkoord van Parijs te brengen en hierover te rapporteren. Het eigen stembeleid kunnen wij toepassen op de discretionaire aandelenmandaten.

Desinvesteren

Het fonds past geen harde uitsluitingen toe op ondernemingen die negatief bijdragen aan klimaatverandering. Het fonds prefereert belegd te blijven in deze ondernemingen en ze via ons stem- en engagementbeleid aan te sporen tot klimaatactie.

Investeren in klimaatoplossingen

Het fonds wenst binnen bestaande risico-rendementsparameters bij te dragen aan financiering van de energietransitie. In 2020 is een allocatie aangebracht naar groene obligaties (zowel staats- als bedrijfs-) van 2,5%. Dit betreft zogenaamde liquide beleggingen, het fonds heeft de wens deze allocatie in 2030 verhoogd te hebben naar ten minste 5%. In de strategische MVB-ambitiesessie in 2021 heeft het fonds uitgesproken dat naast liquide impactbeleggingen (green bonds) het fonds ook via illiquide beleggingen mogelijkheden wil benutten om binnen het bestaande risico-rendementsprofiel en illiquiditeitsbudget bij te dragen aan klimaatoplossingen.

Daarnaast heeft het pensioenfonds een ambitie uitgesproken om ook binnen de LDI-portefeuille een streefallocatie naar groene obligaties op te nemen. Hierbij is de wens om tot 2025 een blootstelling binnen deze beleggingscategorie te bereiken van 30% en tot 2030 deze blootstelling verder uit te bouwen naar 50% Green Bonds. Hierbij geldt als randvoorwaarde dat wij de geldende risico-rendementsdoelstelling in stand houden. Het fonds wil de mogelijkheid hebben om via het overige deel van de LDI portefeuille andersoortige impactthema's te financieren, daarvoor is de overige 50% 'gereserveerd'.

Onder dezelfde voorwaarde wenst het fonds ook binnen de bestaande allocatie naar investment-grade bedrijfsobligaties (oplopende) minimale doelstellingen te formuleren voor de beleggingen in groene bedrijfsobligaties.

Daarnaast wenst het fonds deze green bond allocatie zoveel mogelijk in lijn te brengen met de *EU Environmental Taxonomy (EUT)*. Omdat het op dit moment vanwege beperkte beschikbaarheid van EUT Data nog niet goed mogelijk is om hier commitments op af te geven, zullen wij dit element op een later moment verder uitwerken. Op basis van de eerste inschattingen is de verwachting dat ca. 10% van de groene obligaties als EU Taxonomy Aligned kan worden aangemerkt.

Integratie in beleggingsbeleid

De wijze waarop bovenstaande instrumenten in het beleid worden opgenomen is door de CO₂-reductiedoelen en de allocaties naar Green Bonds zoveel mogelijk in richtlijnen met beheerders te verankeren.

Monitoring van doelstelling

Het Bestuur heeft bovenstaande ambities en doelen geformuleerd in de overtuiging dat dit bijdraagt aan een goed en stabiel pensioen voor de deelnemers aan de ene kant, en een positieve bijdrage levert aan de realisatie van mondiale doelstellingen conform het Akkoord van Parijs aan de andere kant. Het Bestuur geeft de Beleggingsadviescommissie de opdracht om de realisatie van deze doelen door de tijd heen ten minste jaarlijks te evalueren en te rapporteren. Indien blijkt dat deze doelstellingen niet binnen de gestelde risico-rendements- alsmede liquiditeitsparameters kunnen worden gerealiseerd zal het Bestuur een besluit nemen over eventuele aanpassing van deze doelen. Indien blijkt dat de doelstellingen en ambities kunnen worden verhoogd binnen bestaande risico-rendementsparameters zal het Bestuur eveneens een besluit nemen over aanpassing van de doelen.

Het fonds zal jaarlijks in het MVB-jaarverslag publiceren in welke mate de doelstellingen zijn gerealiseerd, inclusief een kwalitatieve beoordeling ervan.

Appendix: CO₂-grootheden

CO₂-voetafdruk

Het voetafdrukcijfer geeft aan hoeveel CO₂-(uitstoot) toegerekend kan worden aan / gefinancierd wordt door de belegger. Deze grootheid drukt het aantal ton CO₂-equivalenten uit ten opzichte van het eigendoms- of financieringsdeel dat aan de belegger kan worden toegerekend per \$1 mln geïnvesteerd. Dit vindt plaats op basis van de zogenaamde Enterprise Value including Cash (EVIC).

CO₂-intensiteit

Het intensiteitscijfer geeft aan hoe efficiënt bedrijven in de beleggingsportefeuille omgaan met CO₂-(uitstoot). Deze grootheid drukt het aantal ton CO₂-equivalenten dat wordt uitgestoten per \$1 mln omzet. Daarmee is het mogelijk om ondernemingen (en beleggingsportefeuilles) van verschillende omvang te vergelijken.

Scope 1 CO₂-emissies

Directe emissies door de onderneming gemaakt in het eigen productieproces. De onderneming is hier *eigenaar* van;

Scope 2 CO₂-emissies

Indirecte emissies door de onderneming ingekocht, bijvoorbeeld voor verwarming panden. De onderneming heeft hier *directe controle* over;

Scope 3 CO₂-emissies

Emissies als gevolg van door de onderneming geleverde producten of diensten. De onderneming heeft eigenaarschap noch directe controle over emissies.